

Nr 189.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för ernående av ökad avsättning av inhemska skogsprodukter m. m.; given Stockholms slott den 3 mars 1933.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för övriga departement anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld:

Med anledning av inom riksdagen väckta motioner (I: 209 och II: 38) anhöll riksdagen i skrivelse den 31 maj 1930, nr 328, om utredning rörande frågan om avvägbringande av en intensivare skogsvård å kronans och enskildas skogar i Norrland, åsyftande såväl ökad avkastning som ock beredandet av större arbetsmöjligheter för befolkningen därstädes ävensom om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

Vid anmälan den 16 oktober 1931 av denna riksdagsskrivelse bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst sex utredningsmän att i enlighet med i statsrådsprotokollet angivna riktlinjer inom jordbruksdepartementet verkställa utredning samt avgiva förslag rörande åtgärder för vinnande av ökad avsättning av inhemska skogsprodukter, förbättrat ekonomiskt utbyte av skogsbruket samt intensivare skogsvård. I enlighet med nämnda bemyndigande tillkallades den 28 oktober 1931 såsom utredningsmän verkställande direktören i svenska trävaruexportföreningen J. L. Ekman, tillika ordförande, f. d. riksdagsmannen K. R. Karlsson i Gasabäck, förtroendemannen hos svenska sågverksindustriarbetarförbundet A. Lindberg, sekreteraren hos centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund docenten E. A. F. Lundh och skogschefen vid Kramfors aktiebolag jägmästaren E. W. Ronge. Utredningsmännen antogo benämningen 1931 års skogssakkunniga.

Skogssakkunniga hava, sedan de först till Kungl. Maj:t avlämnat särskilda framställningar i vissa frågor, den 4 januari 1933 avgivet betänkande med förslag angående åtgärder för ett bättre utnyttjande av landets skogstillgångar (st. off. utr. 1933:2).

Över skogssakkunnigas förslag hava utlåtanden avgivits av statskontoret, domänstyrelsen, kommerskollegium (med överlämnande av yttranden från jernkontoret, svenska trävaruexportföreningen och Sveriges kemiska industrikontor), socialstyrelsen, järnvägsstyrelsen, lantmäteristyrelsen, arméförvaltningens artilleri-, fortifikations- och intendentsdepartement och marinförvaltningen samt av länsstyrelserna i Uppsala, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Väster-norrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom av styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt, ingenjörsvetenskapsakademien, statens arbetslöshetskommission, vedeldnings-sakkunniga, sociala jordutredningen, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund (med överlämnande av yttranden från skogsvårdsstyrelserna), svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, Svenska skogsvårdsföreningen, Sveriges skogsägareförbund, Mellersta och Norra Sveriges ångpanneförening samt Södra Sveriges ångpanneförening. Vissa av dem, som avgivit utlåtanden, hava i enlighet med remissbesluten yttrat sig allenast i fråga om särskilda delar av de sakkunnigas förslag.

Under hänvisning bland annat till skogssakkunnigas då ännu ej avgivna betänkande, som väntades föreligga inom den närmaste tiden, har i årets statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, bilaga 5, punkt 14, under rubriken fonden för förlag till statsverket, för budgetåret 1933/1934 i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till vissa åtgärder på skogshushållningens område m.

m. beräknats ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor. Närmare förslag i detta ämne torde nu få av mig på grundval huvudsakligen av det avgivna betänkandet framläggas.

Jag torde få anmäla ärendet under följande rubriker:

1. Grundläggande utredningar.
2. Vedeldning vid statens stationära anläggningar.
3. Vedeldning vid landstingsanläggningar samt kommunala och enskilda anläggningar.
4. Organ för rådgivande och kontrollerande verksamhet i värmetekniskt avseende.
5. Propaganda för vedeldning och vedförsäljningarnas organiserande ute i bygderna.
6. Anläggning av fabriker för brikettering av träkol.
7. Understödjande av gasgeneratorsdriften.
8. Övriga åtgärder.
9. Medelsbehovet.

1. Grundläggande utredningar.

Skogssakkunniga hava verkställt ingående utredningar rörande virkesförbrukningens storlek under senare år, den virkeskvantitet, som ur skogsvårdssynpunkt borde under närmaste tiden årligen kunna uttagas inom landets samtliga skogar, samt behovet av skogsvårdsåtgärder av grundförbättrande natur. Av en utav de sakkunniga för landets samtliga skogar upprättad avverkningsberäkning framgår, att det årliga virkesuttaget med iakttagande av god skogsvård borde kunna uppgå till cirka 49 miljoner fm³ (kubikmeter fast mått). Under det senast förflutna decenniet uppnåddes den högsta årliga virkesförbrukningen åren 1929—1930. Årsförbrukningen utgjorde dessa år cirka 39.5 miljoner fm³. År 1931 nedgick virkesförbrukningen under inverkan av krisen till cirka 33 miljoner fm³, och för år 1932 beräknas den endast komma att belöpa på cirka 30.6 miljoner fm³. Under normala förhållanden torde enligt vad dessa beräkningar giva vid handen det icke utnyttjade virket (överskottsvirket) uppgå till ungefär 10 miljoner fm³ årligen. Överskottsvirket består huvudsakligen av klenare barrträdsdimensioner, avfalls- och lövvirke.

Arbetskraftåtgången inom skogsbruket har av skogssakkunniga för perioden 1929—1930 beräknats hava utgjort cirka 40.9 miljoner dagsverken per år. Vid en avverkning enligt nyssnämnda avverkningsberäkning och fullständigt tillvaratagande av därvid utfallande virke samt vid genomförande av ett utav de sakkunniga framlagt 30-årsprogram med avseende på utförandet av skogsvårdsåtgärder av grundförbättrande natur skulle enligt de sakkunnigas beräkningar arbetskraftåtgången per år komma att utgöra ungefär 53.1 miljoner dagsverken. Uttaget av en fm³ virke med därav föranledda skogsvårdsåtgärder har beräknats

kräva, i runt tal, ett dagsverke. Avverkningsarbetenas omfattning är, enligt vad de sakkunniga framhålla, av avgörande betydelse för arbetskraftåtgången inom skogsbruket. De sakkunniga hava beräknat, att å avverkningsarbetena belöpa i genomsnitt cirka 90 procent av arbetskraftåtgången.

Med avseende å importen av fasta kolbränslen framgår av skogssakkunnigas utredning, att stenkolsimporten trots det industriella framåtskridandet numera torde hava nått ett jämnviktsläge, framkallat dels därav, att industriens ökade kraftbehov i allt större utsträckning tillgodoses med elektrisk energi, dels av framstegen på bränsleekonomiens område. Koksimporten synes däremot ännu icke hava kulminerat, då uppvärmningsanordningar, eldade med koks, vinna allt större utbredning icke blott i städerna utan även på landsbygden. Importen av kolbriketter, vilken är obetydlig till såväl kvantitet som värde, avser huvudsakligen briketter till hushållsbränsle.

Importen av fasta kolbränslen under åren 1929—1931 belyses av följande tabell, där kvantiteterna angivits i miljoner ton och värdena i miljoner kronor:

Å r	Stenkol		Koks		Kolbriketter	
	Kvantitet	Värde	Kvantitet	Värde	Kvantitet	Värde
1929	5.0	92.7	1.3	32.2	0.016	0.47
1930	4.8	84.3	1.2	28.6	0.007	0.20
1931	4.5	59.6	1.4	31.1	0.011	0.27

Enligt skogssakkunnigas mening föreligga betydande möjligheter att ersätta nu förbrukat importerat kolbränsle med inhemskt träbränsle. Eldning med ved eller träkol kunde, tekniskt sett, med nöjaktigt resultat verkställas i lågtryckspannor, som eljest dreves med koks eller olja, även om därvid uppstode vissa olägenheter till följd av träbränslets större volym. Dessa olägenheter kunde emellertid till väsentlig del övervinnas genom vidtagande av lämpliga anordningar. Ur ren bränsleteknisk synpunkt vore träbränslet i flera avseenden överlägset koksen. Vad anginge högtryckspannorna kunde man i de fall, då automatisk eldning icke förekomme och eldstaden vore tillräckligt rymlig, utan vidare övergå till vedeldning, därvid samma verkningsgrad uppnåddes som vid koleldning. Det träbränsle, som för nu ifrågavarande ändamål kunde komma till användning, utgjordes av ved, träkol eller träkolsbriketter. De sistnämnda syntes i förevarande sammanhang tillsvidare böra lämnas ur räkningen, då de ännu icke förekomme i marknaden. I vad mån ved eller träkol kunde komma till utnyttjande vid en allmännare övergång från koks- eller koleldning till eld-

ning med träbränsle vore ett spørsmål, som i viss utsträckning endast kunde bedömas från fall till fall. Prisförhållandena bleve därvid avgörande. Att i allmänhet vedens konkurrenskraft skulle visa sig vara överlägsen träkolets vore dock under nuvarande förhållanden tämligen givet. Det vore sålunda de sakkunnigas uppfattning, att i främsta rummet veden skulle komma ifråga, när det gällde att ersätta utländskt kolbränsle med inhemskt träbränsle.

För år 1930 hava skogssakkunniga verkställt en undersökning angående kolbränsleförbrukningens fördelning på olika konsumentgrupper. Beträffande vissa förbrukningsområden för kolbränslen hava de sakkunniga ansett direkta åtgärder för användning av inhemskt träbränsle ej lämpligen kunna ifrågakomma. Detta gäller industri, elektricitetsverk, gasverk, statens järnvägars tåg-, lok- och vagnrörelse i allmänhet, enskilda järnvägar, sjöförsvarets fartyg samt den ej specificerade förbrukning, som bland annat innefattar kolbränsle för handelsflottan (bunkerkol). Å dessa förbrukningsområden falla enligt den av de sakkunniga verkställda undersökningen cirka 93 procent av landets totala årliga förbrukning av stenkol och cirka 24 procent av landets totala årliga förbrukning av koks. Å återstående förbrukningsområden skulle sålunda falla ungefär 7 procent av stenkolförbrukningen och ungefär 76 procent av koksförbrukningen. För år 1930 har nu sist berörda förbrukning i kvantitetsiffror beräknats uppgå till cirka 305,000 normalton stenkol och cirka 1,205,000 normalton koks. Denna kolbränsleförbrukning, beträffande vilken åtgärder för kolbränslenas utbytande mot inhemskt träbränsle föreslås, fördelar sig enligt de sakkunnigas undersökning på följande sätt:

Stenkolförbrukning	Koksförbrukning
Statens stationära anläggningar 31.9 %	Statens stationära anläggningar 5.4 %
Landstings- och kommunala anläggningar 23.8 »	Landstingens anläggningar 1.5 »
Enskilda anläggningar 44.3 »	Kommunala och enskilda anläggningar 93.1 »

Beträffande de utbytbara kvantiteterna kolbränslen vid de sist berörda anläggningarna hava skogssakkunniga verkställt vissa särskilda beräkningar. De hava därvid — ifråga om statens, landstingens och kommunala anläggningar — utgått ifrån att ekonomisk möjlighet till utbyte skulle anses föreligga i alla de fall, då merkostnaden för eldning med träbränsle icke uppgår till mer än 20 procent av bränslekostnaden vid kol- eller kokseldning. Beträffande de enskilda anläggningarna hava de däremot icke ansett sig böra räkna med andra fall än de, i vilka eldningen med träbränsle skulle kunna genomföras utan nämnvärd merkostnad. Från i huvudsak samma utgångspunkter hava vedeldningssakkunniga

verkställt en motsvarande undersökning. Resultaten av de olika sakkunnigas undersökningar hava sammanställts i följande tabell:

Anläggningar tillhöriga	Stenkol (normalton)		Koks (normalton)	
	Skogssakkunniga	Vedeldnings-sakkunniga	Skogssakkunniga	Vedeldnings-sakkunniga
Staten	50,000	43,200	46,000	25,100
Landsting och kommuner	44,000	41,500	—	—
Landsting, kommuner och enskilda ...	—	—	477,000	225,000
Enskilda	72,000	—	—	—
Summa	166,000	84,700	523,000	250,100

De utbytbara kvantiteterna skulle sålunda enligt skogssakkunnigas beräkningar utgöra 166,000 normalton stenkol och 523,000 normalton koks, eller sammanlagt 689,000 normalton kolbränslen, medan vedeldningssakkunniga såsom utbytbara räkna allenast 84,700 normalton stenkol och 250,100 normalton koks, eller sammanlagt 334,800 normalton kolbränslen. De skiljaktiga resultat, vartill de olika sakkunniga kommit beträffande stenkolen, beror nästan helt och hållet på, att vedeldningssakkunniga icke såsom skogssakkunniga ansett sig kunna räkna med någon möjlighet att utbyta det importerade hushållskolet mot träbränsle. Beträffande koksen skilja sig de olika beräkningarna till stor del på den grund, att vedeldningssakkunniga vid sin undersökning bortsett från alla anläggningar, som äro belägna i Skåne, Halland och Bohuslän samt Stockholm, medan skogssakkunniga räknat med vissa möjligheter att där utbyta koks mot träbränsle. Anmärkas må till sist, att vedeldningssakkunniga ifråga om statens stationära anläggningar, i olikhet mot skogssakkunniga, överhuvud taget icke räknat med sådana anläggningar, som disponeras av järnvägsstyrelsen och marinförvaltningen.

Skogssakkunniga hava med utgående från de nu i korthet berörda utredningarna framlagt vissa förslag till åtgärder från det allmännas sida för åvägabringande av en ökad virkesförbrukning samt för åstadkommande av en förbättrad skogsvård. För förslagets utformning har det nuvarande behovet att skapa arbetstillfällen varit avgörande. Samtidigt har emellertid eftersträfvats, att de föreslagna åtgärdernas genomförande skall tjäna framtida försörjningsändamål till gagn. För de sakkunniga har slutligen även den synpunkten varit vägledande, att åtgärderna ifråga skola öva ett gynnsamt inflytande på landets handelsbalans.

De, som yttrat sig över skogssakkunnigas betänkande, hava i allmänhet i princip biträtt förslaget om ytterligare åtgärder för vinnande av ökad användning av inhemska skogsprodukter, även om i vissa avseenden, på sätt jag i det följande skall omnämna, anmärkningar blivit framställda mot de sakkunnigas särskilda förslag.

Domänstyrelsen har framhållit vissa allmänna synpunkter på frågan om möjligheterna att öka skogsavverkningarnas omfattning samt härom anført:

Styrelsen ville understryka, att det beräknade överskottsvirket huvudsakligen vore av lågvärdig beskaffenhet. Detta virke utgjordes enligt styrelsens åsikt med all sannolikhet till större delen av sådant, som till följd av skogarnas ofta mycket avlägsna belägenhet och därmed förenade transportsvårigheter hittills ej kunnat tillgodogöras. Den av de sakkunniga till 10 miljoner fm³ reducerade kvantitet av angivna virke, som under vissa förhållanden kunde tänkas komma till utnyttjande, torde efter styrelsens förmenande böra ytterligare reduceras.

Under perioden 1929—1930 hade sågverks- och trämasseindustrien förbrukat större mängd gagnvirke än vad som enligt skogssakkunnigas avverkningsberäkning kunnat uttagas från samtliga skogar i landet. I betraktande av svårtillgängligheten av betydande arealer skogstrakter hade utan tvivel nämnda förbrukning föranlett en väsentlig överavverkning av gagnvirke inom mera välbelägna skogsområden. Även under åren 1931 och 1932 hade avverkning av gagnvirke, utöver den på de sakkunnigas föranstaltande beräknade avverkningskvantiteten, säkerligen ej kunnat undgås inom vissa mera välbelägna skogsområden. Sådan överavverkning framträdde särskilt under perioder, då virkespriserna vore i nedgående, men arbetskostnaderna, framför allt vid träförädlingsverken, ej passats efter det förändrade marknadsläget. Även under nuvarande konjunktur föreläge alltså, vad landets mera värdefulla tillgångar av barrträdsgagnvirke anginge, fara för överavverkning inom de mera tillgängliga skogsområdena.

Åtgärder av skilda slag, med syfte att till viss grad förebygga ett vidare fortskridande på denna väg, vore emellertid enligt styrelsens mening ingalunda uteslutna. I sådant hänseende kunde nämnas skälig sänkning av arbetskostnaden, genomförandet av rationell skogsvård och anordnandet av transportleder. I förstnämnda hänseende hade sakkunniga gjort ett uttalande, vilket styrelsen livligt biträdde, angående behovet av anpassning av våra tillverkningskostnader till en nivå, som kunde anses rimlig i jämförelse med de förhållanden, som å ifrågavarande områden vore rådande i de länder, vilka skarpast konkurrerade med oss på världsmarknaden. Det gällde, såsom styrelsen förut antytt, särskilt arbetsprisen vid träförädlingsverken. I fråga om skogsarbetsprisen, för vilkas skäliga modifiering styrelsen i sin mån sökt verka, vore marginalen emellan de nu rådande kostnaderna och den ytterligare sänkning av dem, som kunde genomföras, ej stor och i varje fall avsevärt trängre än beträffande motsvarande kostnader vid träförädlingsverken. En skälig sänkning av arbetskostnaderna skulle möjliggöra uttagandet av virke för industriens behov inom trakter, där avverkning eljest ej utan direkt förlust kunde ske.

Det under senaste tiden starkt försämrade marknadsläget för trävaror och andra från skogsbruket härrörande produkter har föranlett skogsägarna att väsentligt inskränka avverkningarna samt hämmat skogsvårdsarbetet. Med hänsyn till skogsbrukets och de därpå grundade industrier-
nas stora betydelse för folkhushållet och för beredande av arbetstillfällen är den såhunda inträffade stagnationen ägnad att ingiva allvarliga be-

*Departement-
chefen.*

kymmer. Skogsavverkningarna och i viss mån även skogsvårdsarbetet är emellertid, såsom nyss antytts, i hög grad beroende av konjunkturerna och avsättningsmöjligheterna för skogens produkter. I avseende å gagnvirket bestämmas avsättningsförhållandena av världsmarknadsläget, och våra möjligheter att härutinnan öva direkt inflytande äro mycket obetydliga. De åtgärder, som nu kunna ifrågakomma för att befordra arbetet i skogarna, måste därför i huvudsak åsyfta stegrad avsättning inom landet av skogsprodukter, särskilt vedbränsle, ävensom åvägbringandet av skogsvårdande åtgärder av olika slag såsom dikningar och skogsodlingar.

Såsom framgår av skogssakkunnigas utredning har man i vårt lands stora skogstillgångar en reserv av arbetsmöjligheter av betydande mått. Det årliga virkesuttaget anses kunna avsevärt ökas utan att skogskapitalet nedgår i värde eller dess avkastningsförmåga minskas. Ur skogsvårdsynpunkt torde ökade avverkningar få anses önskvärda. Det icke utnyttjade virket är huvudsakligen av lågvärdig beskaffenhet, gallringsvirke och andra klenare sortiment, och genom dess tillgodogörande kommer skogens produktionsförmåga på grund av förbättrade alstringsmöjligheter för värdefullare gagnvirke att ökas.

Såväl av sociala skäl som ur skogsbrukets egen synpunkt framstår det därför som en angelägenhet av mycket stor vikt, att skogsarbetet i görligaste mån må kunna uppehållas. I avseende å skogsvårdande åtgärder hava statsmakterna redan beaktat detta. Erinras må bland annat om de anslag till skogsutdikningar och skogsodlingar, som under senaste åren anvisats, och för vilka ändamål Kungl. Maj:t av årets riksdag äskat anslag till avsevärt förhöjda belopp. Däremot har hittills föga åtgjorts för att inom landet vinna ökad avsättning av svenska skogsprodukter. Särskilt på detta område torde en viktig uppgift nu föreligga för statsmakterna. De förslag härutinnan, som framlagts av skogssakkunniga och i stort sett vunnit anslutning från hörda myndigheter och sammanslutningar, synas mig vara förtjänta av att i huvudsak förverkligas. Jag kommer i anslutning till de sålunda framlagda förslagen att i det följande förorda, att statsmedel anvisas för ett omedelbart igångsättande av skilda åtgärder i här ifrågavarande syfte.

2. Vedeldning vid statens stationära anläggningar.

Skogssakkunniga hava ansett, att vedeldning borde införas vid statens stationära anläggningar, även om detta skulle medföra i viss mån ökade bränslekostnader. Merkostnaden för vedeldning borde emellertid ej för något fall få uppgå till mer än 20 procent av bränslekostnaden vid kol- eller kokseldning. Skäl syntes de sakkunniga tala för att ifrågavarande merutgifter icke borde belasta utgiftsstaterna för respektive verk. Införandet i ökad utsträckning av vedeldning måste

ytterst anses vara en åtgärd, avsedd att skapa ökade arbetstillfällena, och den utgift detta medförde, exklusive eventuella kostnader för nyanskaffningar eller utbyten av värmepannor, syntes därför rätteligen böra täckas av särskilda, till arbetslöshetens bekämpande anvisade statsmedel. Värdet av de kol- och kokskvantiteter (50,000 + 46,000 = 96,000 normalton), som av de sakkunniga beräknats kunna utbytas, uppginge till cirka 2,5 miljoner kronor. Det årliga medelsbehovet för ifrågavarande ändamål syntes kunna uppskattas till 12 procent av nämnda belopp, eller till 300,000 kronor. De sakkunniga hemställde i enlighet härmed, att för budgetåret 1933/1934 måtte anvisas ett anslag för täckande av merutgifterna för ökad vedeldning vid statens stationära anläggningar av 300,000 kronor. Anslaget torde böra hava karaktären av reservationsanslag. Då det vore omöjligt att exakt beräkna bränslekostnaderna för en kommande eldningssäsong, skulle det kunna inträffa, att anslaget ej täckte behovet. Fördelningen å respektive verk borde därför ske efter budgetårets utgång och proportionellt mot merkostnadernas storlek.

Skogssakkunnigas förslag till åtgärder för åvägabringande av ökad vedeldning vid statens verk och inrättningar har tillstyrkts i de avgivna utlåtandena.

Socialstyrelsen har emellertid i denna del framhållit, att de sakkunnigas förslag innebure, att staten icke skulle såsom hittills eftersträfvats, sköta uppvärmningen av sina byggnader på enklaste och billigaste sätt. Att sålunda de rent affärsrättsliga metoder, som nu tillämpades i fråga om denna gren av den statliga verksamheten, skulle övergivnas till förmån för ett mera dyrbart system, vore enligt socialstyrelsens mening ägnat att ingiva allvarliga betänkligheter. Med hänsyn till att en övergång till vedeldning vid statens institutioner syntes kunna genom tillskapande av nya arbetstillfällen i sin mån bidraga till lindrande av arbetslösheten och då nu rådande särskilda förhållanden finge anses motivera extraordinära åtgärder samt vedeldningen måhända för framtiden kunde bibehållas utan särskilda bidrag, funne sig socialstyrelsen dock kunna tillstyrka skogssakkunnigas förslag.

Statskontoret har anfört, att då det kunde vara tvivel underkastat, huruvida det av skogssakkunniga för ändamålet beräknade anslagsbeloppet, 300,000 kronor, komme att visa sig tillräckligt, försiktigheten torde bjuda, att detsamma erhöles beteckningen förslagsanslag.

Vedeldningssakkunniga hava framlagt vissa från skogssakkunnigas avvikande beräkningar angående det erforderliga anslagsbeloppet för täckande av merkostnaderna för ökad vedeldning vid statens stationära anläggningar. Det årliga medelsbehovet skulle enligt dessa beräkningar kunna tillsvidare uppskattas till 212,000 kronor.

Vedeldningssakkunniga hava meddelat, att av den stenkolskvantitet (43,200 normalton), som de beräknat böra kunna vid statens stationära anläggningar utbytas mot träbränsle, viss del (12,400 normalton) redan blivit ersatt med träbränsle. Den årliga merkostnaden för den sålunda

genomförda vedeldningen uppskattade de sakkunniga till 26,900 kronor. För utbyte av ytterligare viss mindre del (500 normalton) behöfve man enligt deras mening icke räkna med någon merkostnad. Priset å den återstående utbytbara stenkolskvantiteten (30,300 normalton) beräknade de sakkunniga till 624,000 kronor och priset å den däremot svarande kvantiteten ersättningsved uppskattade de till 727,000 kronor, innebärande en merkostnad av 103,000 kronor. Av den kokskvantitet (25,100 normalton), som vedeldningssakkunniga beräknat böra kunna vid statens stationära anläggningar utbytas mot träbränsle, hade likaledes viss del (1,700 normalton) redan blivit ersatt med träbränsle. Den årliga merkostnaden för den på så sätt genomförda vedeldningen uppskattade de sakkunniga till 300 kronor. Den återstående utbytbara kokskvantiteten (23,400 normalton) kunde enligt de sakkunnigas beräkningar anses betinga ett pris av sammanlagt 816,000 kronor. För denna kokskvantitets ersättande med träbränsle fordrades ett årligt tillskott av i medeltal 10 procent, eller sålunda 81,600 kronor. Den årliga merkostnaden för den utsträckta vedeldningen vid statens stationära anläggningar i den av vedeldningssakkunniga angivna omfattningen skulle alltså kunna uppskattas till sammanlagt (26,900 + 103,000 + 300 + 81,600 =) 211,800 kronor.

Vedeldningssakkunniga hava vidare anfört, att den av dem bedrivna verksamheten utvisat, att vissa smärre förändringar måste genomföras beträffande värmeanläggningarna vid en övergång till vedeldning men att medel härför i regel saknades. De sakkunniga, som beräknade, att antalet här avsedda värmeanläggningar uppginge till cirka 400, föresloge därför, att för möjliggörandet av en snabb övergång ett engångsanslag av 75,000 kronor måtte ställas till förfogande för sådant ändamål, att utgå med ett maximibelopp av 1,000 kronor per anläggning.

Socialstyrelsen har i fråga om bestridandet av kostnaderna för erforderliga ändringar av värmeanläggningarna gjort enahanda framställning som vedeldningssakkunniga.

Med skrivelse den 29 december 1932 har *länsstyrelsen i Uppsala län* under tillstyrkan överlämnat en skrift från *länets skogsägareförening*, vari ifrågasatts särskilt statsanslag för täckande av merkostnader vid övergång till vedeldning.

Med avseende å frågan om upphandling för det allmännas räkning av skogsprodukter må erinras, att 1932 års riksdag, i anledning av motionerna I: 59 och II: 97, i skrivelse den 13 maj 1932, nr 225, anhållit, jämte annat, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa sådan komplettering av gällande bestämmelser rörande upphandling under hand för statens och kommunala m. fl. inrättningsars behov, att jämväl skogsprodukter bleve föremål för dylik upphandling. I anslutning till denna riksdagsskrivelse samt skogssakkunnigas betänkande ävensom vissa i ämnet från enskilt håll gjorda framställningar m. m. har Kungl. Maj:t den 17 februari 1933 utfärdat dels ett cirkulär (nr 60) till de myndigheter, vilka verkställa upphandling för statens behov, angående ökad användning av inhemskt vedbränsle m. m., dels ock ett cirkulär (nr 61) till samtliga länsstyrelser an-

gående upphandling av inhemskt vedbränsle för landstingens behov. Cirkuläret till de statliga upphandlingsmyndigheterna är av följande lydelse:

1. I den mån ej annat följer av vad nedan sägs, bör bränslebehovet för stationära anläggningar tillgodoses med inhemskt vedbränsle (ved, träkol, träkolsbriketter eller dylikt).

2. Där så lämpligen kan ske, skall i första rummet infordras anbud under hand från producenter eller försäljningsorganisationer, som äro bildade av producenter; skolande såsom producent jämväl räknas domänverket samt, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, tillverkare av träkolsbriketter. Sålunda erhållet anbud må antagas, därest kostnaden för det inhemska vedbränslets inköp, hemtransportering och användning beräknas med ej mer än 10 procent överstiga motsvarande kostnad för en med hänsyn till den utnyttjningsbara värmemängden likvärdig myckenhet annat bränsle av vanligast förekommande slag, samt under förutsättning tillika att anbudet kan antagas ej överstiga priset i fria marknaden å den vara, anbudet avser.

3. Erhålles ej vid förfarande enligt 2 mom. sådant anbud, att detsamma kan antagas, eller kan i sagda moment angivet upphandlingssätt ej lämpligen komma till användning, skola anbud å inhemskt vedbränsle infordras genom kungörelse eller därmed likställt förfarande. Det härvid erhållna, för statsverket förmånligaste anbudet må antagas, såvitt merkostnaden, beräknad såsom i 2 mom. sägs, ej utgör mer än 10 procent. Beräknas merkostnaden överstiga 10 men ej 20 procent, skall ärendet underställas Kungl. Maj:ts prövning. Vid beräknad merkostnad över 20 procent har myndighet att föranstalta om upphandling av annat bränsle än här avses.

4. Där särskilda omständigheter därtill föranleda, må bestämmelserna i 2 och 3 mom. så tillämpas, att beräkning rörande bränslekostnaderna verkställas i avseende å eldning under dagen och eldning nattetid var för sig, därvid en tillämpning av sagda bestämmelser alltså må kunna leda till, att vedeldning företages under dagen och eldning med annat bränsle under natten.

5. Därest övergång till användning av inhemskt vedbränsle skulle medföra avsevärda anläggnings- eller omändringskostnader och myndighet anser denna omständighet böra utgöra hinder för användning av dylikt bränsle, skall utlåtande i frågan inhämtas från socialstyrelsens värmetekniska avdelning. Framgår av utlåtandet, att övergång ej bör ske, äger myndighet upphandla bränsle utan iakttagande av här ovan meddelade föreskrifter. Så må jämväl ske, i den mån myndighet till följd av ingångna avtal eller av annan grundad anledning finner sig vara ur stånd att tillämpa i detta cirkulär meddelade föreskrifter. Såsom dylik anledning må räknas den omständigheten, att regelmässig användning av svenska stenkol ägt rum.

6. Samtliga för myndighet vid upphandling enligt detta cirkulär uppkommande utgifter skola i vanlig ordning avföras å vederbörligt bränsleanslag; men vill Kungl. Maj:t framdeles meddela bestämmelser i frågan, huruvida efter den 30 juni 1933 till följd av föreskrift i cirkuläret uppkommande merkostnader skola avföras å särskilt anslag.

7. Vid upphandling av inhemskt vedbränsle skall i övrigt noga tillses, att statsverkets kostnader ej onödigt fördyras. I sådant syfte bör så vitt möjligt upphandling ske i den form, att leverantör tillförbindes att mot

ersättning enligt bestämda grunder leverera vad som erfordras för täckande av ett på visst sätt beräknat värmebehov. Därest på samma ort finnas flera statsmyndigheter, böra dessa bedriva erforderligt samarbete i syfte att möjliggöra gemensamhetsköp av inhemskt vedbränsle och gemensamhetsskötsel av eldningen nattetid. Vidare bör iakttagas, att vid upphandlingens verkställande redan från början uppgifter till leverantörernas ledning lämnas rörande bland annat de längder, vari veden skall levereras. Därjämte böra åtgärder för upphandling vidtagas i god tid, i syfte att inverkan på skogsavverkningarna härigenom må kunna ernås.

8. Råd och anvisningar i frågor, som avse tillämpningen av detta cirkulär, lämnas av sakkunnig person, som jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande därtill förordnas. Jämväl erinras om den socialstyrelsens värmetekniska avdelning tillkommande uppgiften att anordna kontroll över bränsleförbrukningen inom vissa byggnader och lokaler, som disponeras av statsverket.

*Departements-
chefen.*

Genom det nyss återgivna cirkuläret, som utfärdats i sådan tid att däri föreskrivna anordningar torde kunna påverka årets avverkningar, hava statsmyndigheterna ålagts skyldighet att, såvitt angår stationära anläggningar, under vissa förutsättningar tillgodose bränslebehovet med inhemskt vedbränsle (ved, träkol, träkolsbriketter eller dylikt). Inhemskt vedbränsle skall sålunda användas, även om detta medför ökade kostnader inom viss ram.

Av skogssakkunniga har föreslagits, att de för vedeldning vid statliga värmeanläggningar uppkommande merkostnaderna under nästkommande budgetår skola täckas av ett för ändamålet särskilt anvisat anslag. De årliga merkostnaderna hava av nämnda sakkunniga beräknats till 300,000 kronor, medan vedeldningssakkunniga stannat vid ett belopp av 212,000 kronor. Ur budgettekniska synpunkter finner jag en dylik anordning mindre lämplig. Efter samråd med chefen för finansdepartementet har jag ansett mig böra förorda, att samtliga bränsleutgifter även under nästkommande budgetår — i likhet med vad för innevarande budgetår föreskrivits — avföras å vederbörligt bränsleanslag. Detta hindrar icke, att noggranna anteckningar böra hos myndigheterna föras för vinnande av upplysning rörande de uppkommande merkostnadernas art och storlek. Härpå grundade rapporter böra insändas till det centrala organet för kontrollen över bränsleanvändningen och där granskas och sammanställas. Närmare föreskrifter rörande ifrågavarande anteckningar och rapporter torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

Såsom vedeldningssakkunniga och socialstyrelsen framhållit, torde medel böra göras tillgängliga för bestridande av kostnader för anordningar vid eller omändringar av värmeanläggningar, som kunna vara nödvändiga eller eljest lämpliga vid en övergång till vedeldning. I sådant hänseende har föreslagits ett belopp av 75,000 kronor. Detta belopp synes mig lämpligt avvägt.

3. Vedeldning vid landstingsanläggningar samt kommunala och enskilda anläggningar.

Skogssakkunniga hava beträffande landstingens och kommunala anläggningar ansett direkta stödåtgärder från statens sida för ett snabbt åvägabringande av utsträckt vedeldning icke vara påkallade. I betraktande av att det låge i såväl landstingens som kommunernas eget intresse att vedeldning komme till stånd i största möjliga utsträckning syntes man enligt de sakkunnigas mening hava rätt utgå ifrån, att lämpliga åtgärder i sådant syfte skulle vidtagas på deras eget initiativ.

I avseendet å åvägabringandet av ökad vedeldning vid här ifrågavarande enskilda anläggningar hava skogssakkunniga, bland annat, haft under överbäggande, om en direkt statlig subventionering av vedeldningen eller bränslekonsumtionen borde införas. De hava därvid kommit till den uppfattningen, att subventioneringens genomförande skulle möta stora praktiska svårigheter och kräva en dyrbar administration. Även om ett sådant förfarande, rätt genomfört, enligt de sakkunnigas mening förvisso skulle bliva av stor betydelse för att stimulera allmänhetens intresse för övergång till vedeldning, ville de sakkunniga för närvarande ej föreslå detsamma. Anledningen härtill vore framför allt, att ännu mycket syntes stå att vinna med enklare medel, vilka först borde prövas. Vad det framför allt och i första hand nu gällde vore att genom en målmedveten, brett lagd propaganda komma till rätta med de uppenbara missförhållanden, som på området vore rådande. De sakkunniga åsyftade härmed sådana företeelser som att koks- och koleldning i stor utsträckning förekomme, där vedeldning skulle ställa sig avsevärt gynnsammare ur ekonomisk synpunkt. Skulle emellertid en statlig subventionering av den enskilda vedeldningen befinnas lämplig, kunde den enligt de sakkunniga utsträckas även till andra förbrukningsområden än nu avsedda, såsom till industriens m. fl.

Svenska landstingsförbundet har i sitt utlåtande lämnat en redogörelse för landstingsförbundets och landstingens hittillsvarande åtgärder för ökad användning av inhemskt bränsle vid landstingens inrättningar.

Sedan genom förbundets försorg verkstälts undersökning, huruvida och i vilken omfattning vid landstingens sjukvårdsanstalter vedeldning kunde ersätta nuvarande eldning med kol eller koks, samt angående den ekonomiska innebörden för anstalterna av en reform i dylik riktning, hade förbundets styrelse den 28 maj 1932 till landstingens förvaltningsutskott avlätit en cirkulärskrivelse angående ökad användning av inhemskt bränsle vid landstingens sjukvårdsinrättningar. Vid den av förbundet i november 1932 anordnade kursen för sjukhussynslöman hade sedermera också upptagits föreläsningar i bränslefrågan.

Vissa landsting hade redan före den nuvarande krisen övergått till an-

vändning av inhemskt bränsle. Sälunda hade sjukvårdsanstalterna i Malmöhus län sedan länge i stor utsträckning eldat med svenska kol och anstalterna i Norrbottens och Jämtlands län eldat med ved. Under trycket av krisen hade även Västerbottens läns landstings samtliga sjukvårdsanstalter övergått till vedeldning. Flertalet övriga landsting hade vid 1932 års möten, delvis i anslutning till förbundsstyrelsens förenämnda cirkulärskrivelse, bemyndigat sina förvaltningsutskott att under vissa förutsättningar införa vedeldning vid respektive anstalter.

Förbundet har i anslutning till den lämnade redogörelsen uttalat, att av denna torde med tydlighet framgå, att starka sympatier på landstingshåll finnes för att, i den mån tekniska och ekonomiska förhållanden tillåte, i största möjliga utsträckning använda inhemskt bränsle vid landstingsanstalterna. Den av skogssakkunniga uttalade förmodan, att landstingen på eget initiativ skulle vidtaga erforderliga åtgärder i förevarande avseende, torde enligt förbundets mening sälunda hava fog för sig.

Svenska landskommunernas förbund har anfört, att i socknarna genomgående förekomme, att lokaler i äldre och mindre byggnader hade eldstäder för vedeldning, medan större byggnader och sådana, som uppförts under senare år, hade centraluppvärmningssystem avsedda för kokseldning. Då landskommunerna hade alla intressen av att befordra förbrukningen av inhemska skogsprodukter, vore det enligt förbundets mening att vänta, att de mera allmänt komme att övergå till vedeldning jämväl i värmepannor, där detta kunde ske utan alltför dyrbara ombyggnads- eller ändringsarbeten samt relationen mellan priserna på koksbränsle och skogsprodukter vore sådan, att användning av skogens alster kunde bliva ekonomiskt försvarligt. Den norm för en tolererad merkostnad vid vedeldning, som skogssakkunniga uppställt för vissa statens verk och inrättningar, syntes jämväl kunna utgöra norm för den gräns, till vilken kommunerna härvid borde sträcka sig.

Frågan om särskild ekonomisk medverkan från statens sida för åvägbringande av ökad vedeldning vid landstingsanläggningarna och de kommunala anläggningarna samt inom industrien har upptagits till behandling i vissa av de avgivna utlåtandena.

Länsstyrelsen i Uppsala län har anfört, att det för att framkalla ökad vedeldning vid landstingsinstitutionerna syntes vara önskvärt, att procentuella tillägg även här finge användas.

Svenska stadsförbundet har framhållit, att det vore självfallet, att städernas myndigheter, när det gällde övergång till vedeldning, måste taga nödig hänsyn till kostnadsfrågan. Det ekonomiska läget i flertalet av våra städer vore för närvarande sådant, att väsentligt kostnadskrävande omläggningar svårligen kunde genomföras enbart av hänsyn till landets skogsvård och oavsett kommunens utgifter för ändamålet. En positiv medverkan från städernas sida i det program, som skogssakkunniga utstakat, torde därför i viss mån bliva beroende på de kostnader, som kunde visa sig ofrånkomliga vid övergången från kolbränsle till vedeldning. I samma mån, som man genom åtgärder från statsmakter-

nas sida lyckades ekonomiskt underlätta en sådan övergång, torde också utsikter finnas för mera omfattande positiva insatser från städernas sida.

Centralrådet har anfört: Skogssakkunnigas olika förslag till befrämjande av användningen av inhemskt träbränsle torde knappast få anses hava den räckvidd, att därigenom industrien kunde i nämnvärd omfattning stimuleras att använda ved i stället för kol. Det vore emellertid uppenbart, att det skulle vara av den största betydelse för ett utökande av försörjningsmöjligheterna inom skogsbruket, därest så bleve fallet. Skogssakkunniga hade antytt, att detta bäst skulle låta sig göra, om en statlig subventionering av vedeldningen kunde genomföras. Närmast på grund av befarade svårigheter med avseende på administrerandet av en dylik verksamhet hade de sakkunniga dock avstått från att förordna subvention. Även om centralrådet ej ville direkt påyrka införandet av ett subventionsförfarande i nu nämnda avseende, hade centralrådet likväl ansett sig böra uttala, att det skulle kunna medföra mycket väsentliga fördelar ur försörjningssynpunkt och för skogsbruket. Centralrådet vore förvissat om, att sådana villkor skulle kunna uppställas beträffande subventioneringen, att det ej skulle medföra större svårigheter att genomföra och kontrollera densamma.

Ängpanneföreningarna hava likaledes framhållit önskvärdheten av att särskilda åtgärder måtte vidtagas för att öka användningen av träbränsle på industriens område, där bränslebehovet vore störst. Om staten nedsatte priset för brännved vid försäljning från sina skogar, respektive premierade försäljning till lågt pris från skogar i privat ägo, skulle användningen av träbränsle kraftigt ökas.

I skrivelse den 10 januari 1933 har *Västernorrlands läns landsting* hemställt, att Kungl. Maj:t, med hänsyn till nyttan och betydelsen för arbetslöshetens lindrande av landstingens medverkan till genomförande av vedeldning vid landstingens anstalter, måtte medgiva landstingen ersättning för de merkostnader, som genom övergång till vedeldning uppkomma för landstinget. I häröver avgivet infortrat utlåtande den 3 februari 1933 har *statens arbetslöshetskommission* avstyrkt landstingets ansökan.

Den 17 februari 1933 har Kungl. Maj:t, såsom förut omförmäls, till samtliga länsstyrelser utfärdat cirkulär angående upphandling av inhemskt vedbränsle för landstingens behov, vari Kungl. Maj:t — med hänvisning till förberörda cirkulär till de myndigheter, som verkställa upphandling för statens behov — föreskrivit, att länsstyrelserna skola, envar inom sitt förvaltningsområde, genom hänvändelser till landstings förvaltningsutskott fästa uppmärksamheten å vikten av att jämväl vid upphandling av bränsle för stationära anläggningar, tillhöriga landstingen, bränslebehovet i den mån så finnes möjligt tillgodoses med inhemskt bränsle.

Även jag finner det vara i hög grad önskvärt, att landsting, kommuner och enskilda i största möjliga grad under nuvarande förhållanden övergå till användande av inhemskt vedbränsle. Skogssakkunniga hava ansett, att något statsbidrag för bestridande av uppkommande merkostnader vid

*Departements-
chefen.*

vedeldning i anläggningar, tillhöriga landsting, kommuner eller enskilda, ej borde utgå. Beträffande landstingsanläggningarna är jag härutinnan av samma mening som de sakkunniga. Inom de landstingsområden, där en ökad vedeldning kan, utan alltför stora ekonomiska upppoffringar, i större utsträckning genomföras, torde intresset härför vara så starkt, att erforderliga medel för merkostnadernas bestridande kunna beräknas komma att ställas till förfogande.

I viss mån annorlunda ställer det sig enligt min mening i fråga om de kommunala anläggningarna och särskilt städernas anläggningar. Med avseende å dessa torde i det övervägande antalet fall den ved, som skulle ersätta eljest använt kolbränsle, komma att tagas från skog, som är belägen utanför vederbörande kommuns område. För kommunen skulle vedeldningen i dessa fall sålunda endast innebära ökade kostnader, som ej skulle komma kommunen själv till godo genom förbättrade utkomstmöjligheter för kommunens egna invånare. Jag finner det med hänsyn härtill vara nödvändigt, att staten för att stimulera till en ur allmänna synpunkter önskvärd ökad vedeldning vid de kommunala anläggningarna lämnar statsbidrag till bestridande av merkostnaderna härför. Statsbidrag synes mig böra, med vissa inskränkningar, utgå till bestridande av berörda merkostnader för nästa budgetår i samma omfattning, som vedeldning enligt cirkuläret den 17 februari 1933 till de statliga upphandlingsmyndigheterna föreskrivits i fråga om statens stationära anläggningar. Om sålunda kostnaden för det inhemska vedbränslet, beräknad på sätt i cirkuläret anges, med ej mer än 10 procent överstiger motsvarande kostnad för en med hänsyn till den utnyttjningsbara värmemängden likvärdig myckenhet annat bränsle av vanligast förekommande slag, skall kommunen vara berättigad att erhålla statsbidrag med belopp, motsvarande merkostnaden. Beräknas merkostnaden överstiga 10 procent, skall frågan om statsbidrag till täckande av den merkostnad, som överskjuter nämnda 10 procent, bero på Kungl. Maj:ts särskilda prövning. Statsbidrag bör ej i något fall medgivnas för merkostnad, som överstiger 20 procent. Statsbidrag synes mig dessutom endast böra utgå, då fråga är om viss större förbrukning av vedbränsle, förslagsvis motsvarande 100 ton koks per år vid minst en av kommunens anläggningar. Vid utbetalande av statsbidrag till kommun bör slutligen även iakttagas, att statsbidrag ej må utgå för högre procentuellt tillägg än som motsvarar den merkostnad, vilken beräknas uppkomma vid de statliga anläggningarna i orten. För anläggnings- eller omändringskostnaderna torde i förevarande fall statsbidrag ej böra utgå.

Även i fråga om vissa grupper av enskilda anläggningar kan det visa sig önskvärt att, när förhållandena på orten därtill föranleda, genom någon statlig subvention stimulera till ökad vedeldning. Jag bortser, liksom skogssakkunniga, i detta sammanhang helt och hållet från industrien och tänker sålunda endast på den enskilda förbrukningen i mera inskränkt mening, centraluppvärmning av större enskilda inrättningar

m. m. Emellertid torde det icke för närvarande vara möjligt att angiva på vad sätt eller i vilka former en dylik subventionering skall kunna ske. Denna fråga synes mig därför, intill dess större erfarenhet vunnits, böra av Kungl. Maj:t få bedömas från fall till fall. Jag föreslår därför, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen bemyndigas att av under denna avdelning omnämnda medel få lämna bidrag till genomförande av övergång till vedeldning i fråga om större enskilda bränsleförbrukare, varvid självfallet förutsättes, att subventionen i detta fall ej göres förmånligare än som gäller för kommuner.

För bestridande av statens kostnader för nu omhandlade subventionsförfarande synes mig böra beräknas ett belopp av 170,000 kronor att användas enligt de närmare bestämmelser i övrigt, som av Kungl. Maj:t föreskrivas. De kommuner och enskilda, som önska ifrågakomma till erhållande av subvention, torde härom böra ingiva anmälan till det i nästa avdelning omförmälda organ samt i enlighet med givna föreskrifter avlämna redogörelser, motsvarande dem som avlämnas av statsmyndigheterna.

4. Organ för rådgivande och kontrollerande verksamhet i värmekniskt avseende.

För ett snabbt och smidigt genomförande av de föreslagna åtgärderna för åvägabringande av ökad vedeldning först och främst vid statens verk och inrättningar har det synts *skogssakkunniga* vara nödvändigt, att ett särskilt organ funnes att anlita för rådgivande och kontrollerande verksamhet. Detta organ, som skulle representera den värmekniska sakkunskapen, borde även hava till uppgift att tillhandagå landsting och kommuner samt enskilda med råd och anvisningar. De sakkunniga hava hänvisat på socialstyrelsens värmekniska avdelning såsom väl skickad för ifrågavarande uppgifter.

Socialstyrelsens värmekniska avdelning tillkom år 1921 med uppgift att dels anordna kontroll över bränsleförbrukningen inom av statsverket disponerade byggnader och lokaler med undantag för dem, som disponerades av järnvägsstyrelsen, arméförvaltningen och marinförvaltningen, dels ock, i den mån förhållandena sådant medgäve, på särskild framställning av landsting och kommuner tillhandagå dem vid utövande av kontroll å bränsleförbrukningen inom dem tillhöriga inrättningar. Beträffande landstingsanläggningarna har sedermera träffats den anordningen, att landstingen äga möjlighet att överlåta bränslekontrollen vid sina anläggningar till värmekniska avdelningen. För bestridande av kostnaderna för bränslekontrollverksamheten hava de landsting, som för ändamålet tagit avdelningens tjänster i anspråk, haft att erlägga vissa belopp, varierande mellan, för år räknat, 950 och 2,300 kronor per landsting. För det dåvarande vore 14 landsting anslutna till avdelningens kontrollverksamhet.¹ Kostnaderna i övrigt för avdelningens verksamhet be-

¹ Efter den 1 januari 1933 äro 15 landsting anslutna till avdelningen.

stridas från det extra förslagsanslaget till socialstyrelsens verksamhet. För handläggningen av ifrågavarande ärenden finnas för närvarande i socialstyrelsen följande icke-ordinarie befattningshavare, nämligen 1 inspektör (B 26), 1 förste byråingenjör (B 24), 1 byråingenjör (B 21), 1 underinspektör (B 16) och 1 kontorsbiträde (B 4).

1928 års besparingssakkunniga uttalade på sin tid, att hithörande göromål icke syntes äga någon samhörighet med övriga uppgifter å socialstyrelsens andra byråer eller i styrelsen i övrigt samt att det förefölle de sakkunniga, som om en naturligare anknytning till övriga förvaltningsuppgifter skulle vinnas, om den ifrågavarande verksamheten förlades till byggnadsstyrelsen. I skrivelse nr 289/1929 angående anslag till socialstyrelsen m. m. har riksdagen förklarat sig ansluta sig till besparingssakkunnigas ståndpunkt. En dylik förläggning, i nära samband med administrationen av statens husbyggnadsväsen, syntes riksdagen erbjuda vissa praktiska fördelar.

Med avseende å statens anläggningar hava skogssakkunniga tänkt sig, att värmetekniska avdelningen skulle hava till uppgift, bland annat, att tillse, att övergång till vedeldning snarast möjligt komme till stånd vid de anläggningar, där dylik eldning icke skulle medföra en orimlig ökning av bränslekostnaden, att övervaka, att vid de olika anläggningarna sådana anstalter vidtoges, som vore ägnade att befrämja ett gott resultat av vedeldningen, att noggrant följa vedupphandlingen vid de olika verken samt att granska inkomna bränsleanbud. På avdelningen borde vidare i tveksamma fall ankomma att avgöra, huruvida merkostnadernas storlek kunde anses tillåta användning av inhemskt vedbränsle. För den händelse särskilda medel anvisades för täckande av dessa kostnader, torde kontrollen häröver böra åligga avdelningen, till vars uppgifter även borde höra att upprätta förslag till fördelning av ifrågavarande medel mellan respektive verk. Kunde överenskommelse om upphandling av ved icke träffas mellan den värmetekniska avdelningen och ett visst verk, torde ärendets avgörande böra hänskjutas till Kungl. Maj:t.

Skogssakkunniga hava vidare framhållit, att det särskilt under nuvarande förhållanden, då det gällde att i största möjliga utsträckning vinna användning för vedbränslet, torde få anses vara av allmänt intresse, att landstingen så mangrant som möjligt underkastade sig ifrågavarande kontrollverksamhet. Man torde äga grundad anledning förvänta, att detta skulle bliva fallet, därest en anslutning kunde ske utan kostnad för landstingen. De sakkunniga ville därför föreslå, att sådan kostnadsfri anslutning till värmetekniska avdelningens bränslekontrollverksamhet medgäves landstingen.

Beträffande de enskilda anläggningarna borde enligt skogssakkunnigas mening värmetekniska avdelningen, helst kostnadsfritt, kunna ställa till förfogande sakkunniga personer, vilka genom personliga besök vid värmeanläggningarna lämnade råd angående lämpligaste förfarandet vid övergång till vedeldning, huruvida och på vad sätt värmepannan därvid borde ändras och om utbyte av panna borde ske, samt vid behov

jämväl instruerade rörande lämpligaste tillvägagångssättet vid vedeldning. Avdelningens tjänstemän borde även vara verksamma som föreläsare vid möten, anordnade för att driva propaganda för vedeldning, ävensom biträda vid kurser för utbildning av instruktionseldare.

De vidgade uppgifter, som skogssakkunniga föreslagit skulle tillkomma värmetekniska avdelningen, nödvändiggjorde enligt de sakkunnigas mening, att ökade medel ställdes till avdelningens förfogande. Då personal med såväl högre som lägre utbildning måste nyanställas, komme avdelningens lönekonto att stiga. Härutöver måste man även räkna med en väsentlig höjning av kostnaderna för personalens resor samt för expenser. Vid beräkningen av avdelningens medelsbehov måste dessutom beaktas de sakkunnigas förslag om att landstingen ej skulle behöva erlägga särskilda avgifter för bränslekontrollen. Avdelningens behov av särskilda medel syntes de sakkunniga med hänsyn till dessa förhållanden kunna för budgetåret 1933/1934 beräknas till 80,000 kronor. De sakkunniga ville erinra om att deras förslag innebure, att vedeldnings-sakkunnigas verksamhet skulle upphöra med utgången av innevarande budgetår, varigenom av denna verksamhet föranledda utgifter inbesparades.

Socialstyrelsen har anfört, att under de elva år, som förflutit sedan styrelsens värmetekniska avdelnings verksamhet igångsattes, avdelningen hade förvärvat en ingående kännedom om de anläggningar, som i värmetekniskt avseende sorterade under densamma, och avdelningen förfogade dessutom över det bränslestatistiska material, som visat sig vara en av de främsta grunder, på vilka en rationell vedupphandling vilade. Under förutsättning att avdelningen försåges med behövlig arbetskraft, borde den därför enligt socialstyrelsens mening vara väl skickad att omhändertaga de av skogssakkunniga föreslagna arbetsuppgifterna.

Socialstyrelsen hade vid upprepade tillfällen uttalat sig för överflyttande av den bränslekontrollerande verksamheten från styrelsen till annat ämbetsverk och hade ingen anledning att nu frångå sin tidigare ståndpunkt. Avdelningen syntes på grund av arbetets omfattning böra förändras till en byrå (värmetekniska byrån). Om byråns definitiva placering inom statsförvaltningen icke kunde omedelbart lösas, torde densamma böra tillsvidare uppföras på extra stat.

Vad anginge statens anläggningar syntes de, som disponerades av järnvägsstyrelsen och marinförvaltningen, allttjämt böra undantagas från byråns bränslekontrollverksamhet. Bränslekontrollen skulle sålunda, såvitt anginge övergång till vedeldning avse, förutom tidigare medtagna statsmyndigheter, även arméförvaltningen och flygstyrelsen. I den mån vedeldning vid de under järnvägsstyrelsen och marinförvaltningen sorterande stationära anläggningarna skulle visa sig genomförbar, borde emellertid dessa myndigheter äga rätt att, för åstadkommande av enhetlighet i statens vedupphandling, utnyttja den erfarenhet, som samlades av byrån. Av samma skäl borde under riksdagen och dess verk sorterande inrättningar hava rätt att konsultera byrån.

Socialstyrelsen tillstyrkte rätt för landstingen att på därom gjord framställning få utan kostnad för av dem ägda eller understödda centraluppvärmda lasarett, tuberkulosjukhus, sinnesslöanstalter och dövstumskolor ansluta sig till av statsverket anordnad bränslekontrollerande verksamhet, och att denna verksamhet, i vad gällde övergång till vedeldning, finge efter prövning av bränslekontrollmyndigheten (det ämbetsverk till vilket värmetekniska byrån bleve förlagd) utsträckas till att omfatta landstings övriga anläggningar. I anslutningen borde inbegripas rätt för landstingen att få förslag till värmetekniska anordningar för nybyggnader eller för större förändringar vid nyss närmare angivna anstalter granskade och bedömda i principielt avseende.

Beträffande enskilda och kommuner ansåge socialstyrelsen, att de borde äga rättighet anlita bränslekontrollmyndigheten för erhållande av råd och anvisningar rörande vedeldning för centraluppvärmda anläggningar, dock endast i den mån förhållandena så medgäve, varvid hänsyn i första hand borde tagas till den mängd importbränsle, som genom uppdragets utförande kunde tänkas bliva ersatt med ved.

Med avseende å bränslekontrollmyndighetens befattning med vedeldningen och vedupphandlingen beträffande statens anläggningar har socialstyrelsen anfört bland annat följande.

Bränslekontrollmyndigheten torde böra äga att, med stöd av föreliggande handlingar rörande anbud å bränsle samt med hänsyn till tekniska betingelser, i varje särskilt fall uppgöra förslag till antingen upphandling av ved inom den föreslagna ramen av 20 procent tillskott eller att förorda inköp av kol- eller koksbränsle ävensom att, därest så befunes nödvändigt för genomförandet av en ekonomisk vedeldning, avgiva förslag till behöfliga smärre förändringar vid pannanläggningarna. Om och i vad mån vederbörande institution skulle för ökade inköps-, eldnings- och transportkostnader samt för smärre förändringar vid pannanläggningar åtnjuta gottgörelse av de härför anvisade medlen, skulle inom anslaget ram bestämmas av bränslekontrollmyndigheten.

Inom socialstyrelsen verkställd överslagsberäkning hade visat, att det av skogssakkunniga föreslagna årliga anslaget av 80,000 kronor skulle, tillsammans med de värmetekniska avdelningen årligen anvisade medlen, vara för ändamålet tillfyllest.

Järnvägsstyrelsen, arméförvaltningen och marinförvaltningen hava var för sin del avstyrkt, att socialstyrelsens värmetekniska avdelnings bränslekontrollverksamhet utsträcktes till av dem disponerade stationära anläggningar.

Statskontoret har ifrågasatt, huruvida det icke — i stället för anvisande av ett särskilt anslag för bestridande av kostnaderna för de utökade arbetsuppgifterna för värmetekniska avdelningen — vore lämpligare att bereda avdelningen den nödiga medelförstärkningen genom erforderlig höjning av det extra förslagsanslaget till socialstyrelsens verksamhet.

Svenska landstingsförbundet har anfört, att det skulle vara av stor betydelse om landstingen bereddes sakkunnig hjälp vid övergång till och

praktisering av vedeldning liksom vid värmetekniska spörsmål i allmänhet. Den av socialstyrelsen bedrivna bränslekontrollverksamheten hade varit till stor nytta för de landsting, som varit anslutna till densamma. För en allmän anslutning av landstingen till denna verksamhet hade dock de rätt drygt tilltagna avgifterna, synnerligast under nu rådande kristid, verkat hindrande. Ett utsträckande av verksamheten till samtliga landsting genom att densamma gjordes kostnadsfri syntes förbundet vara önskvärt.

Det kunde enligt förbundets förmenande ifrågasättas, om icke den av socialstyrelsen kostnadsfritt bedrivna bränslekontrollerande verksamheten borde utsträckas till att avse jämväl vård- och undervisningsanstalter, tillhöriga städer, som ej deltog i landsting. Med hänsyn till dessa stadsanstalters centrala belägenhet torde en dylik utsträckning av bränslekontrollverksamheten knappast vara förbunden med några mera avsevärda extra kostnader för statsverket. Att även städer, som deltog i landsting, och landskommuner skulle beredas möjlighet att ansluta sig till ifrågavarande kontrollverksamhet, torde däremot knappast vara lämpligt med hänsyn till att de bränsleanläggningar, varom här kunde bliva fråga, i regel vore relativt små och ofta hade en rätt periferisk belägenhet.

Svenska stadsförbundet har anfört, att det syntes förbundet skäligt, att förmånen av kostnadsfri anslutning till socialstyrelsens värmetekniska avdelning även bereddes städerna i allmänhet eller åtminstone de utom landstingen stående städerna, vilkas anstalter hade en ställning fullt motsvarande landstingsanstalterna.

Avstyrkande yttranden i fråga om den föreslagna utvidgningen av socialstyrelsens värmetekniska avdelnings verksamhet hava avgivits av kommerskollegium, jernkontoret och ångpanneföreningarna.

Ångpanneföreningarna hava anfört, bland annat, att de tack vare sin mångåriga och mycket omfattande verksamhet på det värmetekniska området vore väl rustade att handhava bränslekontrollen jämväl vid landstingens anläggningar samt att kostnaderna för kontrollen härigenom skulle bliva lägre än om sakkunnigas förslag följdes.

Jernkontoret har emot den föreslagna utvidgningen av värmetekniska avdelningen för organiserandet och befrämjandet av användningen av ved anmärkt, att därigenom skapades ett organ av vanlig statlig natur, som icke besatte nödvändiga förutsättningar att snabbt och effektivt kunna fylla den föreliggande uppgiften. En koncentration till Stockholm förlade det detaljarbete, som vid denna arbetsuppgift vore särskilt av nöden, alldeles för långt från arbetsfältet. Snabbare och minst lika rationellt kunde arbetet handhavas av allmänna organ såsom landsting, hushållningssällskap m. fl. Dessa borde givas tillfälle att med anslag från arbetslöshetsmedel anställa en yngre tekniskt utbildad person, som inom länet handhade vedeldningsfrågan med allt vad till densamma hörde, såsom propagandaföredrag, utdelning av broschyrer, undervisning på platsen i en pannas och ett värmeledningssystemskötsel m. m. Frågan om anskaffning av ved till skäligt pris med förbigående av mellanhänder borde tillsvidare icke upptagas från statens sida.

Kommerskollegium har anförts, att kollegium — beträffande den av skogs-sakkunniga föreslagna utvidgningen av värmetekniska avdelningen till ett statligt centralorgan för rådgivande- och propagandaverksamhet i fråga om vedeldning — i likhet med jernkontoret icke funne en centralisering av hithörande verksamhet och uppgifter utgöra den mest lämpliga och effektiva lösningen. Såsom lämpliga organ för organiserande och handhavande av denna verksamhet kunde ifrågasättas länsstyrelse, landsting eller hushållningssällskap. Kollegium hade anledning antaga, att de lokala organen skulle kunna finna den mest ekonomiska lösningen av uppgiften att på bästa sätt befördra vedeldningen genom att träffa uppgörelse med den av de båda befintliga, hela landet omfattande ångpanneföreningarna, vars verksamhetsfält berörde ifrågavarande län. Dessa föreningars lokala avdelningar eller ombud företrädde speciell sakkunskap på de värmetekniska områden, som närmast rörde vedeldningen, och skulle antagligen därutöver kunna relativt lätt i mån av behov utöka sin lokala tekniska personal för att bliva i stånd att på ett fullt tillfredsställande sätt fylla de uppgifter, som lämnades dem av vederbörande lokala myndigheter. Genom att på detta sätt organisera ifrågavarande verksamhet, som ju borde anses hava en mera tillfällig och övergående karaktär, torde även vinnas, att en successiv avveckling av densamma, i den mån anledning därtill kunde komma att föreligga, lättast kunde ske.

Kollegium ansåge, att den sammanlagda kostnaden för statsverket för realiserandet av de ökade uppgifterna i fråga om bränslekontroll samt rådgivande- och upplysningsverksamhet borde kunna begränsas till förslagsvis 75,000 kronor, eller till samma belopp, som tidigare under en följd av år anvisats såsom anslag till elektrifieringens befrämjande.

*Departements-
chefen.*

För möjliggörande av ett snabbt och smidigt genomförande av den ökade vedeldningen är det uppenbarligen nödvändigt, att sådana anordningar vidtagas, att den värmetekniska sakkunskapen därvid får på ett effektivt sätt medverka.

I avseende å statens stationära anläggningar synes det mig vara klart, att härutinnan bör anlitas det organ — socialstyrelsens värmetekniska avdelning — som redan finnes inrättat för kontroll över bränsleförbrukningen inom vissa av statsverket disponerade byggnader och lokaler. Det har ifrågasatts, att denna bränslekontrollverksamhet, såsom 1929 års riksdag uttalat, borde överflyttas från socialstyrelsen till byggnadsstyrelsen. Till denna fråga torde Kungl. Maj:t komma att taga slutlig ståndpunkt i annat sammanhang. I det följande utgår jag från att berörda värmetekniska avdelning tillsvidare bibehålles underställd socialstyrelsen. Därest sedermera ett överflyttande till äventyrs beslutas, torde vad i det följande sägs om socialstyrelsens värmetekniska avdelning få avse det organ, som må komma att övertaga avdelningens uppgifter. Från den av socialstyrelsen genom nämnda avdelning nu bedrivna bränslekontrollverksamheten torde, i enlighet med vad socialstyrelsen förordnat, alltjämt böra undantagas de anläggningar, som disponeras av järnvägsstyrelsen och marinförvaltningen, och någon utsträckning av bränslekontrollen till arméförvaltningen och flygstyrelsen synes ej böra ske. I den mån ved-

eldning vid de under järnvägsstyrelsen, arméförvaltningen, marinförvaltningen och flygstyrelsen sorterande stationära anläggningarna visar sig vara genomförbar, böra dessa myndigheter dock äga påkalla medverkan från värmetekniska avdelningen, en form av samarbete som torde vara lämplig. Såsom socialstyrelsen föreslagit torde även under riksdagen och dess verk sorterande inrättningar böra medgivas rätt att konsultera avdelningen.

Socialstyrelsens bränslekontrollverksamhet omfattar för närvarande också åtskilliga landstingsanläggningar och har enligt vad svenska landstingsförbundet vitsordat varit till stor nytta för de landsting, som varit anslutna till densamma. För en allmän anslutning av landstingen hava de föreskrivna avgifterna uppgivits verka hindrande, synnerligast under nu rådande kristid. I enlighet med vad skogssakkunniga föreslagit finner jag mig därför böra förorda, att landstingen tillsvidare medgivas rätt till kostnadsfri anslutning till värmetekniska avdelningens verksamhet. I anslutningen torde, i huvudsaklig överensstämmelse med vad socialstyrelsen föreslagit, böra inbegripas rätt för landstingen att få förslag till värmetekniska anordningar för nybyggnader eller större förändringar vid landstingsanstalterna granskade och bedömda i principiellt avseende. Samma rätt till kostnadsfri anslutning, som nu föreslagits för landstingen, torde, i överensstämmelse med vad svenska landstingsförbundet och svenska stadsförbundet föreslagit, även böra medgivas de utom landstingen stående städerna. Med hänsyn till att ifrågasvarande städer i allmänhet redan torde hava vidtagit tillfyllestgörande anordningar för bränslekontroll och då ett omedelbart övertagande av därmed förenade uppgifter måhända skulle medföra alltför stark belastning på den värmetekniska avdelningen, synes det emellertid böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma tidpunkten för dessa städers anslutning.

Beträffande städer, som deltaga i landsting, och landskommuner samt enskilda torde rätt till kostnadsfritt konsulterande av värmetekniska avdelningen böra medgivas för sådana fall, då subvention av vedeldning enligt vad förut sagts ifrågakommer. Sådan konsultation bör dock endast få ske, såvitt angår övergång till vedeldning samt i fråga om åtgärder för det lämpligaste anordnandet av sådan eldning.

Värmetekniska avdelningen torde överhuvudtaget böra, enligt närmare bestämmande av Kungl. Maj:t, medverka vid genomförandet av de statliga åtgärderna för åstadkommande av ökad vedeldning. Det torde böra åligga avdelningen att noggrant följa övergången till vedeldning särskilt vid statens stationära anläggningar samt hålla Kungl. Maj:t à jour med utvecklingen på detta område.

Under närmast följande avdelning ämnar jag föreslå vidtagande av vissa särskilda åtgärder för bedrivande av propaganda för vedeldning liksom för vedförsäljningarnas organiserande ute i bygderna. Denna

verksamhet torde böra sortera under värmetekniska avdelningen. På sätt jag i det följande närmare kommer att angiva skulle därigenom avdelningen komma att hava tjänstemän ute i landet. Utöver denna ökning av avdelningens personal torde för att värmetekniska avdelningen skall kunna på ett tillfredsställande sätt fylla de väsentligt ökade arbetsuppgifter, som enligt vad nu föreslagits skulle komma att åvila densamma, krävas förstärkning av avdelningens organisation och personal, därvid hinder ej torde möta för Kungl. Maj:t att provisoriskt anpassa den nuvarande personalens avlöning efter det ökade arbete och ansvar, som de nya uppgifterna komma att medföra. I betraktande av att ökningen av avdelningens arbetsuppgifter väsentligen sammanhänger med de föreslagna särskilda åtgärderna för åstadkommande av en utsträckt vedeldning, synas hinder ej böra möta mot att dessa medel anvisas i form av ett särskilt anslag. Mot det av skogssakkunniga för budgetåret 1933/1934 beräknade sammanlagda beloppet för dels avdelningen och dels propagandan av 130,000 kronor, vilket enligt socialstyrelsens beräkningar skulle, tillsammans med till avdelningens förfogande eljest ställda medlen, vara för ändamålet tillfyllest, har jag icke något att erinra. Det torde få tillkomma Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter rörande anslagsbeloppets användning.

5. Propaganda för vedeldning och vedförsäljningarnas organiserande ute i bygderna.

Skogssakkunniga hava föreslagit, att ett särskilt anslag skulle ställas till förfogande för skogsvårdsstyrelsernas förbunds centralråd för främjande av propagandan för vedeldningen och vedförsäljningarnas organiserande ute i bygderna.

Det gällde enligt de sakkunnigas mening att genom ett systematiskt arbete komma i kontakt med de enskilda bränslekonsumenter, vilka på grund av rådande prisförhållanden med avseende å kol- och vedbränsle kunde intresseras för användningen av sistnämnda bränsleslag. Den organisation, som lämpligen borde handhava denna propaganda, måste direkt representera skogsägarna. Den borde nämligen även besitta möjligheter att träffa avtal om erforderliga vedleveranser. Under senare tid hade i ett flertal län bildats s. k. skogsägareföreningar, som arbetade för åvägabriningande av förbättrade avsättningsförhållanden för skogsprodukterna. Dessa föreningar hade nyligen sammanslutit sig i en centralorganisation, benämnd skogsägareföreningarnas riksförbund. De sakkunniga hade haft under övertägande, om ej statsmedel för ändamålet lämpligen borde direkt ställas till detta förbunds förfogande. Denna organisation omfattade emellertid ej hela landet, och vissa till riksförbundet anslutna länsföreningar vore till medlemsantalet av så ringa omfattning, att de

ej kunde sägas allsidigt representera skogsägarna i länet. Ett till riksförbundet anvisat anslag kunde därför ej förutsättas komma ifrågavarande arbete i landet i sin helhet till godo. De sakkunniga hade i stället tänkt sig, att de bästa garantierna för ett gynnsamt resultat skulle vinnas, om ett för ändamålet anvisat anslag ställdes till skogsvårdsstyrelsernas förbunds centralråds förfogande. Det skulle då ankomma på centralrådet att övervaka ifrågavarande organisationsarbete och att fördela tillgängliga medel på det sätt, att därigenom största möjliga effekt bleve uppnådd. De sakkunniga förutsatte, att centralrådet därvid samrädde med, förutom skogsvårdsstyrelserna, även skogsägareföreningarnas riksförbund och de övriga skogsägareorganisationer, exempelvis skogs-sällskapet, vilka kunde befinnas lämpade att i arbetet medverka.

Anslaget till centralrådet, som de sakkunniga förutsatte skulle vara ett engångsanslag, måste enligt deras mening tilltagas så, att därigenom ett verkligt effektivt arbete på området kunde möjliggöras. För att detta skulle bli va fallet torde anslaget ej böra understiga 50,000 kronor. De sakkunniga ville alltså föreslå, att för budgetåret 1933/1934 ett belopp av denna storlek ställdes till centralrådets förfogande, att av rådet för angivna ändamål användas på sätt det funne lämpligt.

De sakkunniga förutsatte, att ett intimt samarbete skulle åvägbringas mellan socialstyrelsens värmetekniska avdelning och centralrådet samt med detta samverkande skogsägareorganisationer.

Skogssakkunnigas förslag om anvisande av ett särskilt anslag till centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund för organisations- och propagandaverksamhet har avstyrkts av *domänstyrelsen*, som framhållit, att det i stället syntes kunna ifrågasättas någon förstärkning av till socialstyrelsen för ändamålet anvisat anslag. Socialstyrelsens värmetekniska avdelning skulle härigenom bli va än mera i stånd att verka härför genom anknytning till institutioner och enskilda, som kunde främja vedeldning. Domänstyrelsen ansåge, att skogsvårdsstyrelserna, i samband med dem överhuvudtaget tillkommande upplysningsverksamhet, borde kunna, va inom sin ort, arbeta för ökad användning av vedbränsle.

Centralrådet har avstyrkt förslaget, att rådet skulle omhändervha ledningen av ifrågavarande upplysnings- och organisationsverksamhet, samt anført:

Centralrådets uppgifter kunde i huvudsak hänföras till rent administrativ verksamhet, att vara rådgivare åt skogsvårdsstyrelserna och att verka för enhetlig lagtillämpning. Dessa uppgifter hade alltsedan centralrådets tillkomst befunnit sig i ständig tillväxt. Att nu väsentligt vidga de gränser, som hittills varit utstakade för centralrådets verksamhet, måste därför väcka betänkligheter. Den viktigaste invändningen emot förslaget vore emellertid, att centralrådet med hänsyn till arten av de nya uppgifterna knappast kunde anses vara det för desammas handhavande lämpligaste organet. Förslaget innebure nämligen, att centralrådet skulle

övervaka och leda ett arbete, som ytterst måste taga sikte på att direkt tillvarataga skogsägarnas ekonomiska intressen. Detta arbete borde lämpligast handhavas av representanter för skogsägarna själva.

Centralrådet har tänkt sig, att avsedda uppgifter bäst borde kunna handhavas av en särskild för ändamålet inrättad nämnd. I denna skulle i första hand ingå representanter för skogsägarna, som lämpligen kunde utses av domänstyrelsen, svenska skogsvårdsföreningen, Sveriges skogsägareförbund, skogsägareföreningarnas riksförbund och skogssällskapet. Vidare borde i nämnden beredas plats för representanter för centralrådet och ingenjörsvetenskapsakademien. Ordföranden i nämnden syntes böra utses av Kungl. Maj:t. Centralrådet hölle före, att en på dylikt sätt organiserad nämnd borde kunna, i samarbete med socialstyrelsens värmetekniska avdelning, skogsvårdsstyrelserna och övriga för uppgiften intresserade organisationer, väl fylla den viktiga uppgift, varom nu vore fråga. Förutsättning härför vore dock, att nämnden utrustades med statsmedel i den utsträckning, som för verksamhetens effektiva bedrivande kunde bli nödvändigt. Skogssakkunniga hade föreslagit, att av staten skulle för ändamålet ställas till förfogande ett belopp av 50,000 kronor. Då man borde hava rätt att räkna med, att de skogsägarna representerade sammanslutningarna själva skulle bidra i arbetet så långt deras ekonomiska resurser tilläte, ville centralrådet tro, att nämnda summa skulle visa sig vara tillfyllest.

Sveriges skogsägareförbund har framhållit, att det för propagandan bland de enskilda ej räckte med enbart upplysningsverksamhet. Det krävdes enligt förbundets mening, att driftiga och affärskunniga personer ute i orterna direkt framdreve och organiserade leveranser och försäljningar i första hand till de större men sedan även till de mindre konsumenterna. Denna verksamhet krävde praktisk klokhet och affärssinne, då man vid dessa affärer hela tiden komme att röra sig på gränsområdet för vad som vore ekonomiskt genomförbart. Förbundet ville föreslå, att det lokala arbetet överlämnades åt ett antal omsorgsfullt utvalda resande konsulenter, vilka i samråd med skogsägareorganisationerna och de ledande skogsägarna på orten undersökte möjligheterna för verksamhetens bedrivande samt därefter organiserade de affärer, som låge inom det uppnåeligas gräns. Det syntes förbundet vara mest naturligt, att dessa konsulenter sorterade under hushållningssällskapen och skogsvårdsstyrelserna i förening. De allmänna direktiven för verksamheten torde lämpligen böra givas av centralrådet i förening med representanter för skogsägareintressena.

Vid de uppgörelser om vedleverans till allmänna inrättningar, som träfats genom förmedling av vedeldningssakkunniga, hava de upprättade leveranskontrakten i huvudsak grundats på huvudprincipen för det s. k. *Bodensystemet*. Denna innebär, att säljaren skall åtaga sig att leverera den vedmängd, som erfordras för täckande av förefintligt värmebe-

hov, för en ersättning, svarande mot den bränslekostnad, som skulle hava uppstått, om stenkol eller koks skulle hava använts för samma ändamål.

Med hänvisning till Bodensystemet hava *vedeldningssakkunniga* angående den lämpligaste formen för organiserandet av vedupphandlingen anfört följande.

För att en fastighetsägare skulle kunna förmås att övergå till vedeldning, måste han kunna överblicka de ekonomiska konsekvenserna såväl med hänsyn till bränslekostnaden som ökningen i arbetskostnad. Detta låte sig lätt göra, om vedleverantören förbunde sig att ställa för fastighetens uppvärmning erforderlig ved till förfogande och samtidigt åtog sig det med vedeldningen förbundna ökade arbetet, särskilt den under starkare kyla ofrånkomliga natteldningen, mot en total ersättning, svarande mot kostnaden för det kolbränsle, som skulle förbrukats för ändamålet. Detta innebure det s. k. Bodensystemets tillämpning inom till vedeldningsringar sammanslutna värmecentraler. Endast med tillämpandet av en sådan organisationsform kunde enligt vedeldningssakkunnigas mening ett mera omfattande och bestående genomförande av vedeldningen även vid de enskilda värmecentralerna ske.

Om åter den konkurrenskraftiga sekunda veden tillhandahölles efter ett visst pris per kubikmeter, komme nästan ofrånkomliga vedlagringar, svårigheten att ordna natteldning, ovederhäftiga och partiska proveldningar och dylikt att i många fall fälla utslaget till vedens nackdel. Beaktade man vidare de tvistigheter, som vore oskiljaktigt förbundna med uppmätning och värdering av sekunda ved, framginge, att en sådan försäljningsform lade bestämda hinder i vägen för vedeldningens införande och innebure risk för en snar återgång till eldning med kolbränsle.

Det värmeutbyte, som kunde uppnås vid vedens användning i pann typer, avsedda för koksbränsle, vore i hög grad beroende av att pannorna hölles rena från sot- och tjärbildningar. Arbetet härmed åvilade vid vedeldningsringarna de ambulerande natteldarna, som ställdes till förfogande av vedleverantören. Denne vore vid Bodensystemets tillämpning beroende av eldningsresultatet och hade därför intresse att övervaka denna för bränsleekonomien avgörande detalj.

Vid tillämpningen av Bodensystemet föreläge större möjligheter att utnyttja en del av den stora mängd ren avfallsved, som en rationell skogs-vård skulle skapa och för vilken annan marknad under nu rådande förhållanden saknades. En exakt värdering av bränslevärdet hos sådan ved kunde ej erhållas genom vedens uppmätning i kubikmeter, enär värmevärdet per kubikmeter varierade inom mycket vida gränser efter vedens större eller mindre krokighet, kvistighet, fuktighetshalt och röta samt med hänsyn dessutom till olika procentuell förekomst av skilda träslag. Även ett mycket tidskrävande och därför dyrbart gallrings- och värderingsarbete gäve alltför otillfredsställande resultat. Förhållandena ställde sig helt annorlunda vid leverans enligt Bodensystemet. Säljaren erhöles ersättning för den levererade vedens värmeinhåll samt kunde variera vedkvalitet och vedmängd på för sig förmånligaste sätt inom den ram, som bestämdes därav, att veden alltid skulle vara av sådan beskaffenhet, att värmebehoven kunde tillfredsställas.

Vedeldningssakkunniga hava sammanfattat sin åsikt om Bodensystemets fördelar sålunda, att dess tillämpning ökar vedens konkurrenskraft gent-

emot stenkol och koks samt att ett på detta system grundat avtal erbjuder den enda möjligheten för en exakt beräkning av den eventuella kostnadsökning, som vedeldningen kommer att medföra.

I anslutning till utfärdandet av förberörda cirkulär har Kungl. Maj:t den 24 februari 1933 bemyndigat chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla en sakkunnig för lämnande av råd och anvisningar vid cirkulärets tillämpning m. m. I enlighet härmed har jag sagda dag tillkallat redaktören C. B. Lindqvist, Stockholm. Kostnaderna för den sakkunnige bestridas från nionde huvudtitelns ordinarie reservationsanslag till extra utgifter.

*Departements-
chefen.*

De invändningar, som i vissa av de avgivna utlåtandena framställts mot skogssakkunnigas förslag, att centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund skulle anförtros ledningen av ifrågavarande upplysnings- och organisationsverksamhet, torde icke kunna frångämnas berättigande. Vid övervägandet av hithörande frågor har jag sökt utfinna en form för statens medverkan i berörda hänseenden, som direkt tar sikte på den härutinnan praktiskt sett viktigaste uppgiften, nämligen organiserandet av vedleveranserna till de bränslekonsumenterna, som kunna tänkas villiga att övergå till vedeldning. I huvudsaklig anslutning till det av Sveriges skogsägareförbund framlagda förslaget vill jag, såsom den enligt min mening lämpligaste anordningen, föreslå anställande med anlåtande av statsmedel av ett antal vedeldningskonsulenter, med uppgift i främsta rummet att, var inom sitt distrikt, verka för genomförandet av vedeldning och organiserandet av vedleveranserna till sådana anläggningar, beträffande vilka vedeldning beslutas. För att garantier skola skapas för en enhetlig ledning av statens verksamhet för åstadkommande av ökad vedeldning synas mig konsulenterna böra anställas hos och i administrativt hänseende lyda under socialstyrelsens värmetekniska avdelning. Konsulenterna, vilka torde böra förordnas tillsviðare under budgetåret 1933/1934, böra åläggas att nära samarbeta med skogsvårdsstyrelserna och skogsägareföreningarna inom distrikten. Jag har tänkt mig, att vedeldningskonsulenterna skulle vara till antalet förslagsvis fyra med förläggning exempelvis i Sollefteå, Uppsala och Jönköping samt någon lämplig ort i västra Sverige, såsom Mariestad, Karlstad, Vänersborg eller Borås. Möjligen torde ytterligare två vedeldningskonsulenter böra anställas med stationsort exempelvis i Falun och Umeå. Det slutliga bestämmandet rörande konsulenternas antal och stationering torde få bero på Kungl. Maj:ts prövning. Biträde av vedeldningskonsulent torde böra lämnas kostnadsfritt.

Till vedeldningskonsulenter synas mig böra utses företrädesvis yngre män, som besitta viss teknisk sakkunskap i fråga om vedeldning samt kommersiell förfarenhet. Personvalet synes mig överhuvudtaget böra synnerligen noggrant övervägas, då det här mer än i många andra fall torde

komma att bero på befattningshavarens rent personliga förutsättningar, om han skall kunna utföra ett fruktbarande arbete. Särskilt när det gäller införande av vedeldning vid enskilda anläggningar måste åtskilliga inrotade fördomar mot vedbränslet övervinnas, och detta kan endast ske genom en på samma gång målmedveten och försiktig propagandaverksamhet, som uppbäres av i hithörande frågor väl insatta personer.

Rörande anslag för bestridande av kostnader för arvoden till vedeldningskonsulenter och deras resor har jag framställt förslag under närmast föregående avdelning.

6. Anläggning av fabriker för brikettering av träkol.

Skogssakkunniga hava anfört, att en ur nationell synpunkt gynnsam utveckling av frågan om vår bränsleförsörjning skulle vinna avsevärt stöd, om träkolsbriketter kunde göras tillgängliga i marknaden.

Träkolsbriketterna närmade sig enligt de sakkunnigas mening under vissa förhållanden idealet för ett bränsle i vanliga lågtryckspannor. Vid eldning med träkolsbriketter torde man kunna räkna med minst lika lång bränntid för varje påfyllning som med koks. Briketterna vore dessutom koksen överlägsna därutinnan, att de brunne ut fullständigt även vid minsta dragstyrka samt att obehaget med slagg och aska minskades. Som ersättning för koks borde därför efter de sakkunnigas förmenande goda träkolsbriketter kunna utan svårighet vinna betydande avsättning, förutsatt att de kunde tillföras marknaden i tillräckliga kvantiteter och till konkurrenskraftigt pris. Förefintligheten av för ändamålet lämpliga träkolsbriketter skulle också i väsentlig grad bidraga till en snabb utveckling av generatorgasdriften. De träkolsgasdrivna motorfordonens aktionsradie utan ny bränslepåfyllning torde nämligen genom användning av briketter stegras till 2,5 gånger den, som de ägde vid gång på icke briketterade träkol.

Genom skogssakkunnigas försorg hava — sedan Kungl. Maj:t anvisat ett belopp av högst 15,000 kronor, att utgå av domänfondens medel, för en försöksanläggning i Morgårdshammar för brikettering av träkol — under överinseende av ingenjörsvetenskapsakademiens elektro-värmeinstitut verkstälts vissa praktiska försök i fråga om brikettering av träkol.

De verkställda briketteringsförsöken hade givit till resultat huvudsakligen följande. Tillverkning av träkolsbriketter i fabriksmässig skala kunde igångsättas med full trygghet för ett redan från början gott tekniskt resultat. Anläggningar för sådan tillverkning borde tillsvidare utföras stationära. Briketter av lämplig kvalitet för användning som hushållsbränsle respektive för värmepannor kunde med visshet åstadkommas. Även briketter avsedda för träkolsgasdrivna bilar kunde utan svårighet framställas. Framställningskostnaden för briketter med 60 millimeter diameter och höjd komme — vid en produktion av 1,500 ton per år samt under förutsättning att träkolet kostade 12 kronor per läst och 40-procentig sulfitlut 20 kronor per ton framme vid verket — ej att överstiga 60

kronor per ton eller 2 kronor 10 öre per hektoliter. Anläggningskostnaden för en komplett briketteringsanläggning, exklusive kolhus, för en produktion av 1,500 ton 60 millimeter briketter per år överstege ej 50,000 kronor.

Skogssakkunniga hava framhållit, att berörda försök klarlagt de tekniska möjligheterna att tillverka träkolsbriketter av för värmepannor lämplig kvalitet. Mindre gynnsamma hade resultaten varit i ekonomiskt avseende. Såsom bränsle kunde briketterna vid det beräknade priset av 60 kronor per ton endast i sällsynta undantagsfall konkurrera med koksen. Gynnsammare ställde sig saken, om det gällde att med träkolsbriketter ersätta antracit och brunkolsbriketter, som vore särskilt dyrbara importbränslen. En framställningskostnad av 60 kronor per ton för träkolsbriketterna syntes i viss utsträckning tillåta fullt affärsmässig avsättning för dylikt ändamål. Gällde det åter att framställa briketter för motordrift, kunde den i Morgårdshammar använda, särskilt billiga briketteringsmetoden, med sulfitlut som bindemedel, ej lämpligen komma till användning. Man torde då i stället nödgas som bindemedel använda stärkelse, melass, tjärör eller dylikt, vilket komme att stegra briketteringskostnaden. Om denna ökning kunde hållas inom rimliga gränser, understigande 10 kronor per ton, torde detta emellertid ej behöva hindra avsättningen för motordrift av dylika briketter, förutsatt att de vore för ändamålet fullt lämpliga.

Under nuvarande förhållanden vore enligt skogssakkunnigas åsikt knappast att förvänta, att genom enskilt initiativ en briketteringsanläggning skulle komma till stånd. Det skulle emellertid efter de sakkunnigas förmenande vara av stort värde, att åtminstone någon eller några dylika anläggningar snarast bleve uppförda, så att man därigenom kunde vinna ytterligare erfarenheter rörande briketternas lämpligaste framställningsätt, egenskaper och dylikt för olika ändamål. Bäst vore, om ett statens eget verk, närmast då domänstyrelsen, ginge i författning om uppförande av en anläggning, där träkolsbriketter, lämpade för olika ändamål, kunde tillverkas. Då icke blott genom fabriken uppförande utan sedermera genom dennas drift såväl direkt som indirekt arbetstillfällen skulle skapas, syntes kunna antagas, att till fabriken uppförande skulle kunna beviljas bidrag ur ett eventuellt av riksdagen anvisat anslag till beredskapsarbeten. Därest villkoren för ett dylikt anslag bleve sådana, att jämväl till enskilda, allmännyttiga företag bidrag kunde utgå, syntes skäl tala för att även i enskilt intresse uppförda anläggningar av dylikt slag skulle kunna erhålla understöd från anslaget. De sakkunniga förutsatte därvid, att sådant understöd endast beviljades, om sökanden kunde anses väl skickad för uppgiften och om företedda kostnadskalkyler och med fabriken i övrigt samhörande beräkningar bleve av vederbörlig myndighet godkända.

Skogssakkunniga hava även övertvägt, om en statlig subvention av bri-

kettförsäljning lämpligen skulle kunna genomföras. De hava härutinnan först framhållit, att, om subventionen bleve så avmätt, att briketterna erhöle nödig konkurrensförmåga gentemot koksen, en dylik åtgärd förvisso skulle föranleda till uppförandet av briketteringsanläggningar. Av rådande bränslepriser ville det synas de sakkunniga, som om ett statsunderstöd av 15 kronor per ton tillverkade och försålda träkolsbriketter borde för ändamålet vara tillfyllest. Vid en hektolitervikt å briketterna av 35 kilogram skulle nämnda subventionsbelopp motsvara ett bidrag av, i runt tal, 50 öre per hektoliter. Skogssakkunniga hava emellertid framhållit, att en dylik understödsform, som ur rent principiell synpunkt syntes dem mindre tilltalande, även i andra avseenden medförde vissa påtagbara olägenheter. Sålunda måste en omständlig kontrollverksamhet utövas, så att endast sådana briketter subventionerades, vilka fyllde vissa uppställda villkor. Detta komme att kräva en dyrbar och invecklad apparat. Det vore vidare att befara, att personer eller företag, lockade av subventionsmöjligheterna, skulle komma att befatta sig med uppgiften utan att därför äga nödiga kvalifikationer. Detta skulle enligt de sakkunnigas mening icke kunna förhindras vid genomförandet av nu skisserade subventionssystem. Då härtill slutligen komme att detta endast om understödet sattes till väsentligt högre belopp än 15 kronor per ton skulle bliva av nämnvärd betydelse för ett utökande av försörjningsmöjligheterna inom Norrlands skogsbruk, hava de sakkunniga ansett sig ej kunna förorda en dylik allmän subvention av träkolsbriketteringen.

Domänstyrelsen har förklarat sig ej vilja motsätta sig skogssakkunnigas förslag, att verket skulle ställa sig till förfogande vid uppförandet av en anläggning för tillverkning av träkolsbriketter. Styrelsen förutsatte emellertid, att — då denna sak alltjämt befunne sig på experimentstadium — för verkets affärsdrift tillgängliga medel ej skulle tagas i anspråk därtill utan att särskilt anslag, förslagsvis av beredskapsnatur, för ändamålet anvisades.

Skogssakkunnigas förevarande förslag hava vidare blivit av *länsstyrelserna i Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län* särskilt tillstyrkta.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har anfört, att träkolsfrågan varit föremål för stort intresse inom länet. Briketteringsförsök hade företagits och proveldningar med sådana briketter i stället för kol och koks hade ägt rum. Det ekonomiska resultatet kunde, såsom skogssakkunniga anfört, icke anses tillfredsställande. För att klargöra i vad mån förlusterna vid god organisation av tillverkningen på skilda orter kunde nedbringas till värden, som kunde anses försvarliga med hänsyn till indirekta fördelar, vore det enligt länsstyrelsens mening av stor vikt att denna del av frågan klargjordes. Länsstyrelsen ville för sin del förorda, att en försöksanläggning av lämplig storlek i fabriksmässig drift, med tekniskt bistånd av ingenjörsvetenskapsakademien och i anslutning till förenämnda lokala försök, komme till stånd inom Gävleborgs län, där förutsättningarna kun-

de antagas vara relativt gynnsamma. Som lämplig plats kunde exempelvis nämnas Bollnäs eller Ljusdal i anslutning till där befintliga sågverk. För ändamålet torde erforderligt stöd till anläggning och drift lämnas enligt av skogssakkunniga antydda grunder. De lokala skogsvårdsförhållandena syntes icke vara ägnade för domänstyrelsens medverkan.

Svenska landstingsförbundet har framhållit den stora vikten av att träkolsbrikettering igångsattes i fabriksmässig skala. Möjlighet skulle därigenom beredas att utan ökning av skötselkostnaderna i vanliga lågtrycksanläggningar, vilka allmänt förekomme vid smärre landstingsanstalter, använda inhemskt bränsle.

Utlåtanden i avstyrkande riktning hava avgivits av kommerskollegium och jernkontoret samt av länsstyrelsen i Älvsborgs län.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har förklarat sig, vid det uppgivna synnerligen ofördelaktiga ekonomiska utfallet av hittills gjorda försök att framställa kolbriketter, ifrågasätta lämpligheten av att för närvarande offra allt för mycket på fabriksmässiga experiment på detta område.

Jernkontoret har anmärkt, att den uppgivna kostnaden för brikettframställningen vore för lågt beräknad samt att därtill komme distributionskostnaderna. Användning av träkolsbriketter i stället för koks för värme pannor och dylika ändamål vore i stort sett och i normala fall utesluten. För uppförande av anläggningar för brikettering av träkol för sådant ändamål kunde därför generellt bestämt avrådas. Brikettering av träkol vore för länge sedan tekniskt löst i utlandet, där briketterna användes för ändamål, som tillåte ett högt pris. Att en sådan tillverkning ej kommit till stånd inom vårt land berodde helt enkelt därpå, att de ekonomiska förutsättningarna saknats. Träkol vore i och för sig vårt dyraste bränsle och briketteringen ökade priset per ton med en summa, som ungefärligen motsvarade priset per ton stenkol. Vid en jämförelse mellan ved och träkol som bränsle torde även hänsyn tagas till, att träkol (milkol) endast hölle omkring $\frac{2}{5}$ av bränslevärdet hos den ved, från vilken kolet ledde sitt ursprung. Ur arbetslöshetssynpunkt vore det visserligen av stor betydelse, om nya förbrukningsområden kunde skapas för träkol, så mycket mera som viktenheten träkol representerade ett relativt mycket stort antal arbetstimmar, men att i stort genom brikettering av träkol söka framlocka en fullständigt onaturlig hantering skulle helt säkert mycket snart komma att hämna sig.

Kommerskollegium har förklarat sig dela de av jernkontoret anförda betänkligheterna samt anse, att med de av skogssakkunniga förordade åtgärderna borde tillsvidare anstå. Vid det beräknade tillverkningspriset måste användningen av träkolsbriketter, i konkurrens med närmast koks, bliva begränsad till rena undantagsförhållanden och eventuellt till en viss föga betydande lyxkonsumtion, varpå någon rationell fabrikation näppeligen torde kunna med framgång baseras. Vad åter beträffade användningen till gasgeneratorer för motordrift, där briketternas högre volymvikt gentemot träkolen givetvis skulle erbjuda en icke ringa fördel, syntes denna fråga erfordra ytterligare tekniska utredningar rörande lämpligt val av briketteringsmetod. En eventuell förbrukning för motordrift torde därför ej heller för närvarande kunna läggas till grund för genomförandet av brikettering i större skala.

I detta sammanhang torde jag få anmäla, att *Häggenås arbetslöshetskommitté* i skrivelse den 14 februari 1933, bland annat, gjort framställning om att undersökning måtte verkställas angående möjligheterna för fabriksmässig tillverkning av träkolsbriketter vid Högbroforsens industriaktiebolags numera nedlagda träsliperi i Häggenås.

För åstadkommande av ett ökat utnyttjande av landets skogstillgångar skulle igångsättandet av en inhemsk tillverkning av träkolsbriketter i fabriksmässig skala vara av viss betydelse. Härigenom skulle i första hand nya förbrukningsområden skapas för träkolen, vilket utom annat skulle medföra gynnsamma verkningar ur arbetslöshetssynpunkt, då träkolens framställande kräver förhållandevis mycket arbete. En fabriksmässig tillverkning av träkolsbriketter skulle vidare innebära ökade möjligheter att ersätta koks med inhemskt bränsle. Tillgången till för ändamålet lämpliga träkolsbriketter skulle slutligen befordra en utsträckt användning av träkolsgasdrivna motorfordon, varigenom förbrukningen av utländskt flytande bränsle för motordrift kunde ytterligare inskränkas.

*Departements-
chefen.*

Verkställda briketteringsförsök hava varit ägnade att belysa de tekniska möjligheterna för en inhemsk tillverkning av träkolsbriketter. Några tekniska hinder för igångsättandet av en sådan tillverkning i fabriksmässig skala torde knappast föreligga, även om tillverkningsmetoderna ännu icke kunna anses vara fullt utexperimenterade. Mindre gynnsamma hava försöken varit i ekonomiskt avseende. Att fördenskull nu avstå från fullföljandet av arbetet på åstadkommandet av en inhemsk fabriksmässig tillverkning av träkolsbriketter synes mig dock icke vara riktigt i betraktande av de stora intressen, som därmed äro förbundna. Det synes mig tvärtom vara angeläget att genom uppförande av en eller flera anläggningar för tillverkning av träkolsbriketter i fabriksmässig drift söka klargöra, i vad mån på gynnsamt belägna orter tillverkningskostnaderna för briketterna kunna nedbringas och avsättning för dessa till förhållandevis bättre pris kunna erhållas. Detta torde framför allt kunna antagas bliva möjligt å sådana orter, där dels god tillgång till lämpligt virke finnes och dels priset å konkurrerande utländskt bränsle på grund av större fraktkostnader ställer sig något högre än eljest.

Uppförandet och drivandet av en anläggning för tillverkning av träkolsbriketter i fabriksmässig drift synes mig, i överensstämmelse med vad skogssakkunniga framhållit, lämpligen böra i första rummet ske genom domänstyrelsen. Då anläggningen får anses delvis hava försökskaraktär, tillstyrker jag, att särskilda medel för anläggningens uppförande ställas till domänstyrelsens förfogande. Med hänsyn till de på grundvalen av briketteringsförsöken vid Morgårdshammar uppgjorda beräkningarna torde ett belopp av 50,000 kronor kunna anses vara för ändamålet erforderligt. För driftens uppehållande synes mig däremot ej några

särskilda medel böra anvisas. Vid försäljningen av briketterna bör eftersträvas, att sådana pris erhållas, som åtminstone fränsett ränta och amortering av anläggningskapitalet ej understiga tillverkningskostnaderna. Skulle detta ej vara möjligt, torde bristen få fyllas av för domänverkets affärsdrift tillgängliga medel.

Med hänsyn till det stora intresse för igångsättandet av fabriksmässig tillverkning av träkolsbriketter, som otvivelaktigt finnes på enskilt håll, synas mig statsmakterna även böra vidtaga vissa åtgärder för understödjande av det enskilda initiativet på ifrågavarande område. I likhet med skogssakkunniga finner jag mig ej kunna tillstyrka en direkt statlig subvention av brikettförsäljningen. Såsom lämplig form för statsunderstödet har jag i stället tänkt mig att av statsmedel skulle lämnas lån på förmånliga villkor till bestridande av viss del av kostnaderna för uppförande av briketteringsanläggningar enligt i huvudsak följande grunder. Lån torde få utlämnas till enskild person, ekonomisk förening eller bolag, som visar sig äga förutsättningar för fabriksmässig tillverkning av en ändamålsenlig brikett samt möjlighet att på tillfredsställande sätt saluföra densamma. Lån bör kunna erhållas upp till $\frac{2}{3}$ av anläggningskostnaderna. Återstående del av anläggningskostnaden bör lånesökanden själv hava insatt i företaget. För lånen torde få åtnjutas ränte- och amorteringsfrihet under fem år från lånens beviljande, och därefter böra lånen löpa med en årlig ränta av $4\frac{1}{2}$ procent samt amorteras under 10 år med en tiondedel årligen. Upplägget av en särskild fond för låneverksamheten synes mig icke vara påkallat, då det icke torde kunna bliva fråga om understödjande på angivna sätt av mer än antagligen tre anläggningar. Av samma orsak torde medelsbehovet för ändamålet, i enlighet med förut angivna beräkningsgrunder, kunna inskränkas till ($\frac{2}{3}$ av 150,000 =) 100,000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter rörande låneverksamhetens bedrivande. Då det möjligen kan beträffande visst fall befinnas mera lämpligt att i stället för lån lämna bidrag utan återbetalningsskyldighet till mindre del av anläggningskostnaderna, torde det böra vara Kungl. Maj:t obetaget att i mån av behov disponera nyssberörda anslagsbelopp även för utlämnande av bidrag för igångsättande av tillverkning av träkolsbriketter.

7. Understödjande av gasgeneratorsdriften.

Vid 1932 års riksdag (prop. nr 212; skr. nr 158) beslöts inrättande — i huvudsaklig överensstämmelse med ett av skogssakkunniga framlagt förslag — av en lånefond för inköp av gasgeneratorer för motordrift, och anvisade riksdagen såsom kapital för fonden för budgetåret 1932/1933 ett reservationsanslag av 200,000 kronor, att utgå av lånemedel. Härjämte anvisade riksdagen, som medgav att för lån, utlämnade från fonden un-

der budgetåret 1932/1933 finge åtnjutas befrielse från erläggande av ränta under två år från lyftningsdagen, till täckande av för lånefonden till följd härav under budgetåret 1932/1933 uppkommen ränteförlust, för samma budgetår under nionde huvudtiteln ett extra reservationsanslag av 9,000 kronor.

Genom kungörelse den 20 maj 1932 (nr 121) har utlåningen från fonden närmare reglerats. Från fonden må lån utlämnas för inköp av gasgeneratorer för motordrift med inhemskt bränsle, vilka för användning inom landet monteras å automobil, traktor eller annan mobil eller stationär motor. Lån må beviljas till belopp, motsvarande den verkliga kostnaden för anskaffande av gasgenerator med tillhörande reningsapparater och gaskylare jämte kostnad för anordningarnas anbringande. Lån beviljas av kommerskollegium. Av låntagare utbetomet lån skall återbetalas med en femtedel vid utgången av vart och ett av de från lånets lyftningsdag närmast löpande fem åren. Å lyftat lånebelopp skall erläggas årlig ränta från lyftningsdagen med 4 $\frac{1}{2}$ procent. — Genom särskild kungörelse den 20 maj 1932 (nr 122) har Kungl. Maj:t förordnat, att å lån, som under tiden den 1 juli 1932—den 30 juni 1933 utlämnas från fonden, skall befrielse från erläggande av ränta åtnjutas under två år från lyftningsdagen.

I årets statsverksproposition har under utgifter för kapitalökning (bilaga 5 punkt 8) och under rubriken »Statens utlåningsfonder» föreslagits att såsom kapitalökning för ifrågavarande fond skulle för budgetåret 1933/1934 anvisas ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Beträffande frågan om räntefrihet å lån från fonden anförde jag under punkt 185 i nionde huvudtiteln av statsverkspropositionen, att jag ansåge räntefrihet ej vara nödvändig i fråga om lån, som komme att utlämnas från fonden under budgetåret 1933/1934, samt att jag, vad anginge lån, som beviljas under innevarande budgetår, ansåge mig icke böra föreslå, att något särskilt anslag uppfördes å riksstaten för budgetåret 1933/1934 till täckande av den till följd av för sådana lån medgiven räntefrihet för fonden uppkommande bristande förräntningen.

Skogssakkunniga hava anført, att man syntes hava anledning antaga, att hittills anvisade medel ej skulle förslå för mötande av lånebehovet under innevarande budgetår och än mindre för tiden därefter. Det vore av betydelse, att låneverksamheten under nästkommande budgetår kunde bedrivas i vidgad omfattning, då eljest vore att befara, att allmänhetens växande intresse för generatorgasdriften i viss mån kunde stäckas. Enligt de sakkunnigas mening borde som kapitalökning för fonden för budgetåret 1933/1934 anvisas (utöver det belopp av 200,000 kronor, som anvisats av 1932 års riksdag) ett belopp av minst 500,000 kronor. De sakkunniga ville även föreslå, att jämväl beträffande gasgeneratorlån, som beviljades under budgetåret 1933/1934, medgaves befrielse från erläggande av ränta under två år från lyftningsdagen samt att till täckande av för fonden därigenom uppkommen räntebrist anvisades medel i erforderlig utsträckning.

De för lån från fonden gällande allmänna villkor och bestämmelser hade enligt hittills vunna erfarenheter i stort sett visat sig tillfredsställande. I visst hänseende borde emellertid enligt skogssakkunnigas mening gällande föreskrifter kompletteras. Enligt nuvarande lånebestämmelser föreläge icke skyldighet för kommerskollegium att närmare låta undersöka, huruvida de gasgenerator typer, för vars inköp lån söktes, vore för sitt ändamål lämpade. I den mån verksamheten på detta område bleve livligare och allt flera generatorfabrikat komme i marknaden, framstode dock som en angelägenhet av stor vikt, att, till förekommande av att statslån utlämnades för inköp av uppenbarligen mindre väl konstruerade generatorer, viss kontroll i nämnda hänseende övades vid prövning av inkomna låneansökningar. Syftet med lånerörelsen skulle bliva mer eller mindre förfelat, om i marknaden spriddes gasgenerator, som ej fungerade på ett tillfredsställande sätt. Den av de sakkunniga avsedda undersökningen syntes efter deras mening lämpligen kunna verkställas av tekniska högskolans förbränningsmotortekniska avdelning.

Skogssakkunniga hava i detta sammanhang slutligen betonat önskvärdheten av att frågan om användande av gasgeneratorer vid järnvägsdrift snarast möjligt gjordes till föremål för närmare undersökning. Vid drift av nu förekommande motorfordon hade gasgeneratorerna visat sig giva goda ekonomiska resultat. Man hade anledning förmoda, att detta även skulle bliva fallet, därest generatorerna monterades å motordrivna järnvägsvagnar.

Domänstyrelsen har tillstyrkt skogssakkunnigas förslag om anvisande för budgetåret 1933/1934 av 500,000 kronor som kapitalökning för ifrågasvarande fond men ställt sig tveksam inför det av de sakkunniga föreslagna tillägget till lånebestämmelserna. Styrelsen ifrågasatte nämligen, om ej den av de sakkunniga åsyftade kontrollen över gasgenerator typernas konstruktion kunde, under nuvarande stadium av försökstillverkning av gasgeneratorer av skilda typer, befaras komma att i viss mån verka hämmande på denna verksamhet.

Kommerskollegium har anmält, att de för innevarande budgetår anvisade medlen redan den 1 februari 1933 hade i det närmaste blivit tagna i anspråk, samt vidare anfört. Med hänsyn härtill kunde starka skäl synas föreligga för att obetingat förorda den av skogssakkunniga förordade ökningen av fonden. Om kollegium likväl ställde sig tvekande inför förslaget, att redan inom närmaste tid ett så stort belopp som 500,000 kronor skulle ställas till förfogande, grundade sig detta på det förhållandet, att gasgenerator driften av motorfordon ännu i viss mån måste sägas i praktiskt hänseende befinna sig på försöksstadiet. Kollegium hade hittills förfarit så, att lån utlämnats endast i sådana fall, i vilka gasgenerator av godkänd typ föreslagits till inköp. Skulle en ökning av lånefonden i föreslagen omfattning beslutas, torde kollegium knappast kunna verkställa

någon undersökning i detta avseende. Resultatet härav kunde bliva, att hela lånerörelsen komme i misskredit. Kollegium kunde därför ej förorda, att ett större anslag till ökning av fonden än det av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagna beloppet, eller 200,000 kronor, nu omedelbart beslötes. Mot ett av jernkontoret i dess yttrande till kollegium föreslaget särskilt anslag av 15,000 kronor till bestridande av kostnaderna för anordnande av kurser för utbildning av chaufförer för tråkolsgasdrivna fordon hade kollegium däremot ej något att erinra. Anslaget för sistberörda ändamål syntes kollegium eventuellt kunna utgå av arbetslöshetsmedel.

Järnvägsstyrelsen har beträffande frågan om användning av gasgeneratorer för järnvägsdrift åberopat ett av styrelsen den 29 mars 1932 till riksdagens första kammars första tillfälliga utskott avgivet utlåtande i ämnet, vari styrelsen, bland annat, förklarar sig med största intresse följa av generalpoststyrelsen i samråd med ingenjörsvetenskapsakademien anordnade provningar med användande av tråkolsgas för drift av automobiler, försedda med gasgeneratorer av olika typer, men anse, att just ingenting kunde ernås i klarläggande syfte genom att samtidigt försök anställdes med tråkolstrivna järnvägsfordon. Att redan nu anställa försök med tråkolstrivna motorvagnar i deras ännu föga utvecklade teknik å statens järnvägar ansåg styrelsen därför olämpligt. Utöver de i nämnda utlåtande anförda synpunkterna, som styrelsen ansåge fortfarande giltiga, ville styrelsen nu framhålla, att anordningarna för motorvagnsdrift å järnvägar av olika skäl ännu ej nått den tekniska fulländning, som utmärkte driften med motorfordon å landsväg, samt att prov med ofullständigt utexperimenterade apparater även av detta skäl i första hand och utan större olägenhet borde kunna utföras å motordrivna landsvägsfordon.

Statskontoret har ansett, att, därest det belopp, vilket kunde komma att anvisas för fortsättande under budgetåret 1933/1934 av kapitalinvesteringen i lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift, komme att uppföras i riksstaten såsom kapitalökningsanslag, att helt täckas av lånemedel, det torde bliva nödvändigt att, såsom skett i löpande budgetårs riksstat, under nionde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag till täckande av den räntebrist för sagda fond, som skulle uppkomma, om — såsom skogssakkunniga föreslagit — fondens låntagare även i fortsättningen skulle komma att medgivas räntefrihet under två år å de från fonden erhållna lånen.

Med hänsyn till den stora efterfrågan å lån från lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift finner jag mig böra biträda det nu framkomna förslaget om anvisande för nästa budgetår, utöver av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen äskat belopp av 200,000 kronor, av ytterligare 300,000 kronor såsom kapitalökning för sagda fond. Där-

*Departements-
chefen.*

emot anser jag mig böra vidhålla min i statsverkspropositionen (IX H. T. p. 185) uttalade mening, att räntefrihet ej torde vara nödvändig å lån, som under budgetåret 1933/1934 komma att utlämnas från fonden. Lika med skogssakkunniga finner jag det vara angeläget, att kommerskollegium vid låneansökningars prövning alltjämt tillser, att lån ej utlämnas i andra fall, än där gasgeneratorer av lämplig typ ifrågasättas till inköp.

Rörande det av järnkontoret under instämmande av kommerskollegium framförda förslaget om anvisande av ett särskilt anslag till bestridande av kostnader för anordnande av kurser för utbildning av chaufförer för tråkolsgasdrivna fordon torde jag få återkomma under nästa avdelning.

Beträffande frågan om användande av gasgeneratorer vid järnvägsdrift utgår jag från att järnvägsstyrelsen ägnar utvecklingen av denna fråga fortsatt uppmärksamhet samt, i den mån förutsättningar härför uppstå, på lämpligt sätt igångsätter undersökningar rörande användbarheten av tråkolsgasdrivna järnvägsfordon.

8. Övriga åtgärder.

Skogssakkunniga hava, utöver vad hittills angivits, framfört vissa ytterligare förslag eller önskemål ifråga om skogsvården och skogsbrukets avsettningsförhållanden.

Med hänvisning till att genom den väntade utvecklingen av generatorgasdriften och tillkomsten av ifrågasatta tråkolbrikettfabriker en ökad efterfrågan på tråkol kunde komma att göra sig gällande även i de delar av landet, där kolning icke tidigare ägt rum, hava skogssakkunniga understrukit vikten av att lämpliga åtgärder vidtoges med avseende å utbildningen av kolare. Härutinnan hava de emellertid icke ifrågasatt några direkta åtgärder från statens sida, då denna sak syntes dem kunna utan några sådana tillfredsställande ordnas. De sakkunniga hava tänkt sig, att detta lämpligen skulle kunna ske på det sätt, att skogsvårdsstyrelserna till kolarskolorna sände vissa tjänstemän, som sedan genom instruktionskurser utbildade kolare inom de olika länen. I detta sammanhang hava de sakkunniga också framhållit önskvärdheten av att fortsätta försök med flyttbara tråkolningsugnar verkställdes vid kolarskolorna.

För ett bättre utnyttjande av landets skogsprodukter är det enligt skogssakkunnigas mening av största vikt, att den vetenskapliga forskningen på området erhåller verksamt stöd av statsmakterna. Denna forskning har enligt deras uppfattning hittills icke blivit understödd i en omfattning och på ett sätt, som svara mot dess betydelse. Då fullständig utredning i ämnet icke kunnat nu förebringas, hava de sakkunniga

inskränkt sig till att föreslå, att sådan utredning snarast måtte verkställas.

I fråga om åtgärder till skogsvårdens befrämjande hava skogssakkunniga uttalat sig för att grundförbättrande åtgärder inom skogsbruket (skogsodlingsarbeten och dikningar av engångskaraktär) årligen borde komma till utförande i sådan omfattning, att behovet av dylika åtgärder teoretiskt kunde beräknas bliva fyllt inom en tidrymd av trettio år. Detta skulle enligt de sakkunnigas beräkningar med nuvarande bidragsgrunder innebära, att årligen för ändamålet borde anvisas statsmedel om 5,750,000 kronor, varav 1,750,000 kronor beräknats böra användas på statens egna skogar och 4,000,000 kronor beräknats till bidrag för utförande av avsedda åtgärder å enskildas skogar. Vad bidragen till enskilda skogsägare beträffar hava de sakkunniga härvid räknat med att aktiebolag generellt skulle vara berättigade att uppbära ifrågavarande bidrag. De årliga anslagens storlek finge enligt deras mening avpassas med hänsyn till rådande förhållanden. I tider, då statens finanser vore goda, borde man räkna med att medelsbehovet skulle bliva i sin helhet tillgodosett, och jämförelsevis rikliga anslag för ändamålet syntes även böra anvisas, då arbetslöshet förefunnes, enär ifrågavarande anslag måste anses vara i hög grad ägnade att motverka arbetslösheten inom de folklager, som hade att räkna sin utkomst inom jord- och skogsbruk. Ur det allmännas synpunkt vore det enligt de sakkunnigas mening i viss utsträckning likgiltigt, om anvisade medel användes för skogsodlingsåtgärder eller för dikningar, endast garantier funnes för att medlen komme till en ur skogsproduktiv synpunkt lämplig användning. Skäl syntes de sakkunniga därför knappast föreligga att för dessa olika ändamål anvisa särskilda anslag. För en dylik sammanslagning talade jämväl det förhållandet, att intresset för olika slag av grundförbättrande åtgärder i viss mån kunde förskjutas från tid till annan. De sakkunniga ville därför förorda, att åtgärder vidtoges för en sammanslagning av hittills för ändamålet anvisade anslag.

Skogssakkunniga hava i nu sist berörda sammanhang ytterligare framhållit, att viss uppmärksamhet även borde ägnas frågan om skogsbrukets transportleder. Virkesprisernas fall hade medfört, att skogsmarkerna i viss utsträckning icke längre kunde utnyttjas. Detta gällde för de områden, där kostnaderna för virkets avverkning och uttransport m. m. icke täckte värdet av detsamma i konsumtionsorten. Ur försörjningssynpunkt måste det enligt de sakkunnigas mening vara ett samhällsintresse, att dessa skogsområden, varå avkastningen nu icke kunde utnyttjas, åter gjordes tillgängliga för det produktiva arbetet. Detta syntes framför allt kunna ske genom vägbyggnader, direkt planerade för att tillgodose skogsbrukets behov av transportleder. För den händelse, genom anlåtande av medel till arbetslöshetens bekämpande, vägbyggandet komme att ytterligare forceras, borde av nämnda skäl därvid efter de

sakkunnigas åsikt rättvisligen även skogsbrukets behov av transportleder skänkas beaktande.

Skogssakkunniga hava slutligen anfört vissa kritiska synpunkter på gällande jordlagstiftning med hänsyn till skogsbrukets produktionsförhållanden. De hava i sådant hänseende först och främst gjort gällande, att stadgandet i 19 kap. 3 § jorddelningslagen om ovillkorlig skogstilldelning vid avstyckningar utgjorde hinder för skogens rationella utnyttjande. De hava vidare framhållit, att detta, om än i mindre mån, även kunde sägas gälla lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

I de avgivna *utlåtandena* hava skogssakkunnigas nu berörda förslag och önskemål ägnats ingående uppmärksamhet.

Domänstyrelsen har beträffande de sakkunnigas förslag i träkolningsfrågan anfört, att styrelsen under förutsättning att särskilt anslag här för anvisades ville ställa sig till förfogande vid anordnandet av försök med flyttbara träkolningsugnar vid Bispgårdens kolarskola. Den av de sakkunniga i övrigt antydda, i viss mån utvidgade verksamheten vid kolarskolorna ville styrelsen, i den mån anslag härtill kunde bliva anvisade, söka främja vid nämnda kolarskola.

Ingenjörsvetenskapsakademien samt *styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt* hava tillstyrkt, att frågan om anordnande av vidgad statlig forskningsverksamhet för ett bättre tillgodogörande av skogsprodukterna måtte göras till föremål för särskild utredning. *Länsstyrelserna i Kopparbergs och Gävleborgs län* hava framhållit betydelsen av att den vetenskapliga forskningen å ifrågavarande områden erhöle tillräckligt understöd.

Vikten av statens understödjande av grundförbättrande åtgärder inom skogsbruket har kraftigt understrukits i flertalet av *utlåtandena*. Särskilt har därvid betonats betydelsen av dylika åtgärder för arbetslöshetens bekämpande i nuvarande läge. *Statens arbetslöshetskommission*, som framhållit, att skogsvårdande arbeten spelat en betydande roll inom hjälpverksamheten alltifrån den tidpunkt, då nödhjälps- eller reservarbeten började praktiseras inom den statliga arbetslöshetspolitiken, har sålunda förklarat sig ur sina synpunkter med tillfredsställelse hälsa en utvidgning av dessa arbeten. Utbetalande av bidrag jämväl till aktiebolag har tillstyrkts av dem, som härutinnan särskilt yttrat sig. Vissa andra förslag till ändring av nu gällande bidragsvillkor hava framförts av *länsstyrelsen i Kronobergs län*, som ifrågasatt högre bidragsprocent till företagare, vilken igångsatte arbeten av beskaffenhet att lämna arbetstillfällen under längre tid åt ett större antal arbetslösa, samt av *länsstyrelserna i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län*, vilka huvudsakligen föreslagit utlämnande av bidrag jämväl till beståndsvårdande huggningar i till stavaskog ej hänförliga ungskogar. Sammanslag-

ningen av de olika anslagen för skogsvårdande ändamål har tillstyrkts av *domänstyrelsen* och *Sveriges skogsägareförbund* samt av *länsstyrelserna i Älvsborgs och Jämtlands län*, varemot *centralrådet* avstyrkt sammanslagningen under anförande, bland annat, att enligt rådets uppfattning knappast några större praktiska fördelar skulle vara att vinna härpå.

Domänstyrelsen har beträffande frågan om beviljande av statsunderstöd för vidtagande av grundförbättrande åtgärder inom skogsbruket framställt vissa allmänna anmärkningar.

Det kunde enligt styrelsens mening ifrågasättas, huruvida det principiellt vore berättigat, att allmänna medel anlätades såsom stöd åt en näring av skogsbrukets natur. De enskilda skogarna måste nämligen, enligt styrelsens uppfattning, i regeln anses representera en så jämförelsevis säker värdetillgång, att de, i likhet med statens egna skogar, borde kunna med egen avkastning bestrida med skogsbruket förenade kostnader. Under normala förhållanden borde enligt styrelsens förmenande upptagande av skogsvårdsavgifter och användningen av dessa medel till uppehälle av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, framför allt i vad den avsåge upplysningsverksamhet, vara den form av stöd åt det enskilda skogsbruket, som i huvudsak borde ifrågakomma. Vid sidan härav kunde jämväl under nämnda förhållanden särskilda anslag till begränsad omfattning vara befogade till grundförbättrande åtgärder huvudsakligen å sådana marker, vilka befunnit sig i otillfredsställande tillstånd redan före tillkomsten av 1903 års lag om enskildas skogar. Styrelsen ansåge, att under åren närmast före nuvarande kristid en allt för stor ansvällning ägt rum av statens bidragsverksamhet för det enskilda skogsbrukets vidkommande, vilken medfört, bland annat, att skogsvårdsstyrelsernas verksamhet allt för mycket överflyttats från upplysningsverksamhet, dit tyngdpunkten av densamma dock borde vara förlagd, till bidragsverksamhet.

Då skogssakkunniga nu upplade ett program, teoretiskt innebärande att av dem såsom erforderliga beräknade grundförbättrande åtgärder skulle utföras under en period av 30 år, kunde styrelsen ej biträda denna plan, särskilt ej i vad den avsåge dikningsarbeten. Dylika arbeten vore nämligen till stor utsträckning föga räntabla. Större anslag därtill borde endast ifrågakomma under tider, då det med hänsyn till rådande arbetslöshet gällde att med all makt uppbringa arbetstillfällen. Styrelsen, som under nuvarande kristid visserligen ansåge sig kunna tillstyrka anvisandet för budgetåret 1933/1934 av det utav de sakkunniga föreslagna anslaget om 4,000,000 kronor till grundförbättrande åtgärder å enskildas skogar, kunde av anförda skäl ej ansluta sig till deras uttalande, att belopp av samma storlek skulle anvisas under tider, då statens finanser vore goda eller, med andra ord, under normala tider utan egentlig arbetslöshet.

Anvisandet av medel till vägbyggnader å enskilda skogar har förordats av *domänstyrelsen*, *centralrådet* och *Sveriges skogsägareförbund*. *Domänstyrelsen* har anfört, att transportleders särskilt vägars förbättring och anläggning vore ägnade att vidga den rayon, varifrån virke, ej blott av klenare utan även av grövre dimensioner — till förekommande av alltför hårda virkesuttag inom mera välbelägna skogsområden — kunde tillgodogöras. Styrelsen har, i likhet med skogssakkunniga, ansett, att det

vore angeläget, att bestämmelserna rörande användningen av de medel, som riksdagen kunde komma att anvisa till arbetslöshetens bekämpande, avpassades så, att i lämplig utsträckning och på lämpligt sätt understöd därav kunde utgå till byggande av vägar eller, där så i stället vore av behovet påkallat, av flottleder för tillgodoseende av skogsbrukets behov. Styrelsen har erinrat, att transportleder å domän- och jämväl kyrkofondens skogar sedan ett tiotal år i mycket stor utsträckning utförts under samarbete mellan domänverket och statens arbetslöshetskommission. *Centralrådet* har ansett, att den av skogssakkunniga väckta frågan vore av den betydelse, att den borde göras till föremål för specialutredning, vilken enligt rådets mening borde verkställas utan dröjsmål, så att redan de medel, som komme att för budgetåret 1933/1934 anvisas till arbetslöshetens bekämpande, kunde tagas i anspråk för nu ifrågasatt ändamål. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* har erinrat om att skogsvägar redan nu i ganska stor omfattning byggdes som reservarbeten å kronoparkerna. Att sådana vägar jämväl å enskilda skogsmarker komme till utförande med statsbidrag, där de som komplement till vägnätet och flottlederna kunde anses vara ur allmän synpunkt lämpliga, funne länsstyrelsen principiellt stå i överensstämmelse med de stödåtgärder, som statsmakterna redan vidtagit. En viss återhållsamhet vore dock enligt länsstyrelsens mening att förordas, bland annat med hänsyn till inverkan å jordbrukarnas inkomster av skogskörslor med häst.

Skogssakkunnigas förslag ifråga om ändringar av jordlagstiftningen hava varit föremål för olika meningar. Uttalanden hava sålunda gjorts såväl i tillstyrkande som avstyrkande riktning, varjämte framhållits önskvärdheten av närmare utredning av dessa frågor.

Beträffande den föreslagna ändringen av 19 kap. 3 § jorddelningslagen hava tillstyrkande uttalanden gjorts av *lantmäteristyrelsen, länsstyrelserna i Älvsborgs och Norrbottens län* samt *Sveriges skogsägareförbund*. *Lantmäteristyrelsen* har anfört, bland annat, att ehuru styrelsen ansåge, att kravet på husbehovsskog även till jordbruksfastigheter, som icke gäve full försörjning åt ägaren och hans familj, borde i princip bibehållas, så syntes det dock styrelsen, att en sund och önskvärd egnahemsbildning särskilt i landets mellersta och sydliga delar skulle främjas genom att kravet på skogsanslagets storlek beträffande sådana fastigheter bleve något uppmjukat. Närmare utredning har förordats av *domänstyrelsen* och *kommerskollegium* samt av *länsstyrelserna i Uppsala, Örebro, Gävleborgs och Västernorrlands län*. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* har förklarat sig ställa sig mycket tveksam till den föreslagna ändringen. Åtminstone syntes, enligt länsstyrelsens mening, större avstyckningar, som vore avsedda att bestå såsom självständiga jordbruk, undantagslöst böra erhålla tillräcklig tilldelning av skogs- och betesmarker. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* har kraftigt betonat, att, därest en utredning i förevarande hänseende komme till stånd, borde utgångspunkten för utredningen vara, att de sociala principer, som funnit uttryck i lagstiftningen, icke skulle efter sättas.

I fråga om den ifrågasatta uppmjukningen av lagen angående förbud i

vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom hava tillstyrkande uttalanden gjorts av *domänstyrelsen, länsstyrelserna i Uppsala, Älvsborgs och Norrbottens län samt Sveriges skogsägareförbund*. Uttalanden till förmån för en utredning hava gjorts av *kommerskollegium och sociala jordutredningen* samt av *länsstyrelserna i Örebro, Gävleborgs och Västernorrlands län*. *Sociala jordutredningen* har anfört, att den visserligen för sin del icke kunde förorda, att förbudslagens grunder rubbades eller att sådan ändring vidtoges i dess bestämmelser, att lagens syfte äventyrades. Skäl syntes emellertid jordutredningen kunna anföras för att igångsätta en utredning, huruvida och på vad sätt vissa jämkningar i den tekniska utformningen av förbudslagens dispensbestämmelser skulle kunna vidtagas i syfte att, utan att lagens sociala och jordpolitiska verkningar försvagades, möjliggöra, att vid lagens tillämpning mera hänsyn toges till de omständigheter, som föreläge i det särskilda fallet. *Lantmäteristyrelsen* har anfört, att enligt styrelsens uppfattning syntes skogs-sakkunnigas önskemål vara i allt väsentligt tillgodosedda genom gällande lagbestämmelser, i fråga om vilka styrelsen särskilt hänvisade till andra och tredje punkterna i 4 § av lagen. Om emellertid så icke skulle vara fallet, ville styrelsen förorda bifall till sakkunnigas framställning i denna del. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* har uttalat, att enligt länsstyrelsens förmenande torde bolagens arronderingssträvanden, i den mån de vore befogade för skogsbrukets rationalisering, kunna främjas även med tillämpning av nu gällande lagbestämmelser. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* har i förevarande hänseende uttalat sig på samma sätt som beträffande den föreslagna ändringen av 19 kap. 3 § jorddelningslagen.

I detta sammanhang torde jag få anmäla ett ärende angående vidtagande av åtgärder till betryggande av återväxten å vissa stormhärjade skogsområden, vilket blivit bragt inför Kungl. Maj:t.

Den 15 och 16 december 1931 övergick en mycket svår storm vissa områden inom Stockholms, Uppsala och Gotlands län, varigenom skogarna därstädes utsattes för osedvanligt stora skador. Det ansågs angeläget att från det allmännas sida åtgärder blevo vidtagna för att möjliggöra det stormfällda virkets avsättning redan under samma vinter på sådana villkor att skogsägarna undginge alltför kännbara förluster. Understödet ansågs böra utgå i form av räntegottgörelse vid köp av virket. Verkställd uppskattning av kostnaderna för räntegottgörelsen gav vid handen, att, om hänsyn togs jämväl till vissa i Kalmar län under juli månad nämnda år timade stormskador, ett belopp av intill 200,000 kronor borde finnas tillgängligt. För Gotlands läns vidkommande räknades därvid med ett belopp av 20,000 å 25,000 kronor. Efter framställning av Kungl. Maj:t medgav 1932 års riksdag (prop. nr 66; skr. nr 80), att Kungl. Maj:t finge för ifrågavarande ändamål av undsättningsfondens tillgångar använda ett belopp av intill 200,000 kronor. I en av Kungl. Maj:t den 24 mars 1932 utfärdad kungörelse (nr 62) angående statsbidrag vid köp av stormfälld skog fastställdes sedermera villkoren för bidrag från undsättningsfonden.

Skogsvårdsstyrelsen i Gotlands län har i skrivelse den 9 december 1932 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att ett belopp av intill 20.000 kronor måtte ställas till skogsvårdsstyrelsens förfogande att användas såsom bidrag till bestridande av kostnader för åtgärder till be-

tryggande av återväxten å de i december 1931 stormhärjade skogsområdena på Gotland. Skogsvårdsstyrelsen har till stöd för denna framställning anfört huvudsakligen följande.

Verkställda undersökningar hade givit vid handen, att enbart å enskildas skogar fällts eller avbrutits omkring 1,074,000 träd med en virkesmassa av omkring 260,000 kubikmeter. Genom åtgärder, som skogsvårdsstyrelsen vidtagit, hade visserligen avsättning i rätt stor utsträckning kunnat beredas för den stormfällda skogen och därifrån härrörande virke. Försäljningarna hade emellertid i huvudsak måst verkställas på sådant sätt, att något statsbidrag från undsättningsfonden därvid ej kunde ifrågakomma. Statsbidrag hade sålunda sökts allenast i ett fall till ett belopp av omkring 600 kronor. Försäljningarna hade måst ske till så låga priser, att försäljningssumman i vissa fall ej ens täckt och i många fall obetydligt överstigit avverkningskostnaden. Svårast hade skogsägarna drabbats på norra Gotland, där åkerjorden vore mager och stormfällningen motsvarat ända till 14 års tillväxt. Vissa skogsägare hade berövats över halva sitt skogskapital.

De hyggen, som direkt av stormen åstadkommits eller framdeles måste upptagas för att reproducera söndertrasade bestånd, vore mycket betydande. Reproduceringen av bestånden vore dessutom på grund av de gotländska skogarnas svårföryngrade beskaffenhet varken lätt eller billig.

De gotländska skogsägare, vilka drabbats av stormen, hade beräknats skola ur understödsfonden erhålla ett belopp av sammanlagt 20,000 å 25,000 kronor. Som emellertid av detta understöd ej utgått mer än omkring 600 kronor, syntes det skogsvårdsstyrelsen skäligt att skogsägarna på annat sätt bereddes tillfälle att komma i åtnjutande av den hjälp, som statsmakterna velat giva dem och av vilken de vore i stort behov. Skogsvårdsstyrelsen hade därvid närmast tänkt sig, att av det inbesparade anslaget ur undsättningsfonden ett belopp av intill 20,000 kronor skulle ställas till förfogande för de stormhärjade områdenas återkultiverande. Skulle hinder härför möta, ville skogsvårdsstyrelsen i stället föreslå, att möjlighet bereddes att erhålla tilldelning från statens skogsodlingsanslag eller anslaget till understödjande av vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar.

Över denna framställning har *centralrådet* den 26 januari 1933 avgivit infordrat utlåtande samt därvid anfört.

Det vore givet, att skogsägarna med stöd av 1923 års skogsvårdslag i viss utsträckning kunde åläggas utföra och bekosta de åtgärder till återväxtens säkerställande, som kunde visa sig erforderliga. Jämlikt 10 § i skogsvårdslagen kunde dock i förevarande fall åtgärder för återväxtens betryggande icke fordras till större kostnad än som motsvarade värdet dels av de vid skadegörelsen fällda träd, som funnes kvar å området eller av ägaren tillgodogjorts, dels ock av de kvarstående träd, som blivit så skadade, att de ej borde bibehållas eller eljest måste såsom hinderliga för betryggande av nöjaktig återväxt borttagas. Skogsvårdsstyrelse ägde dessutom, enligt stadgande i nämnda paragraf, att på ansökan medgiva skälig begränsning av angivna skyldighet, därest denna skulle bliva synnerligen betungande. Även där skyldighet att vidtaga återväxtåtgärder föreläge, torde skogsvårdsstyrelse ej kunna tvinga markägare att omedelbart utföra dylika. Utbildad praxis torde nämligen medgiva skogsägare möjlighet att under ett visst antal år, beroende på skyldighetens omfattning, utföra de erforder-

derliga arbetena. För att åtgärder till återväxtens betryggande i förevarande fall skulle giva nöjaktiga resultat och ej bliva onödigt dyrbara, borde de emellertid snarast komma till utförande.

Enligt centralrådets mening kunde det med hänsyn till anförda omständigheter anses vara ett allmänt intresse, att staten i nu ifrågavarande fall lämnade bistånd till vidtagande av åtgärder för återväxtens säkerställande. Härför talade även sådana skäl, som att de gotländska skogsägarna genom stormen lidit svåra förluster och att statsbidrag för i huvudsak enahanda ändamål lämnats likställda skogsägare i andra delar av landet.

I sistberörda hänseende erinrade centralrådet om att Kungl. Maj:t den 3 juni och den 21 oktober 1932 från anslaget till bekämpande av arbetslösheten ställt sammanlagt 240,300 kronor till förfogande åt skogsvårdsstyrelserna i Stockholms och Uppsala läns landstingsområden, att i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av centralrådet föreslagna grunder utdelas såsom statsbidrag till understödjande av skyndsamma åtgärder för återväxtens betryggande och till motverkande av befarade insekts-härjningar inom de områden av Uppland, varå skogen stormfällts, samt användas för skogsvårdsstyrelsernas därmed förenade förvaltningskostnader.

Om statsunderstöd för nu ifrågavarande ändamål skulle lämnas, vore det enligt centralrådets åsikt avgjort att föredraga, att detta utginge i form av ett särskilt anslag, därvid lämpligen borde i huvudsak gälla samma villkor, som föreskrivits vid anvisandet av medel för motsvarande åtgärder i Uppland.

Centralrådet har funnit det av skogsvårdsstyrelsen i Gotlands län begärda anslaget av 20,000 kronor skäligt. Enligt vad centralrådet inhämtat vore emellertid även skogsvårdsstyrelsen i Blekinge län i behov av anslag av statsmedel för betryggande av återväxten å vissa skogsmarker, som stormhärjats i juli 1931. Sistnämnda skogsvårdsstyrelse hade i skrivelse till centralrådet gjort framställning om anvisande för ändamålet av ett avslag av 15,000 kronor. Centralrådet funne sig böra förorda denna framställning.

Centralrådet har under åberopande av det anförda hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta därom, att till skogsvårdsstyrelserna i Gotlands och Blekinge län måtte anvisas respektive 20,000 och 15,000 kronor, eller sammanlagt 35,000 kronor, att enligt av centralrådet föreslagna grunder utdelas såsom statsbidrag till understödjande av skyndsamma åtgärder för återväxtens betryggande inom de delar av nämnda skogsvårdsstyrelseområden, varå skogen stormfällts, samt användas för täckande av skogsvårdsstyrelsernas därmed förenade förvaltningskostnader.

Beträffande vissa i redogörelsen under förevarande avdelning omför-
mälda förslag torde omedelbara åtgärder kunna vidtagas, försä vitt medel
för ändamålen bliva anvisade. Jag åsyftar härvid skogssakkunnigas förslag
rörande utbildning vid kolarskola av vissa skogsvårdsstyrelsernas tjänste-

*Departements-
chefen.*

män, vilka därefter skulle genom instruktionskurser utbilda kolare inom respektive län, samt förslaget om fortsatta försök med flyttbara träkolsugnar. Efter närmare förslag från domänstyrelsen torde härför erforderliga medel böra anvisas till styrelsens förfogande att användas enligt av Kungl. Maj:t godkända riktlinjer. Jag tillstyrker jämväl det av centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund med anledning av framställningar från skogsvårdsstyrelserna i Gotlands och Blekinge län framförda förslaget om anvisande av visst belopp att, i huvudsaklig överensstämmelse med av centralrådet förordade grunder, utdelas såsom statsbidrag till understödjande av skyndsamma åtgärder för återväxtens betryggande inom de delar av nämnda skogsvårdsstyrelseområden, varå skogen stormfällts, samt användas för täckande av skogsvårdsstyrelsernas därmed förenade förvaltningskostnader. Jämväl det under 7:de avdelningen omnämnda förslaget om anvisande av medel för anordnande av kurser för utbildning av chaufförer för träkolsgasdrivna fordon torde vara förtjänt av att komma till genomförande. Förutom för de nu särskilt nämnda ändamålen torde visst belopp böra stå till förfogande för tillgodoseende av sådana särskilda behov på skogshushållningens område, som ej omfattas av de av mig i det föregående tillstyrkta förslagen eller av statsmakterna redan beslutade understödsanordningar. Det synes mig nämligen vara sannolikt, att behjärtansvärda framställningar under årets lopp komma att göras i fråga om erhållande av statsbidrag för särskilda åtgärder på skogsvårdens och skogshushållningens områden. Med hänsyn till vad sålunda av mig nu ifrågasatts vill jag förorda, att ett anslagsbelopp av 250,000 kronor måtte av riksdagen äskas för tillgodoseende av sådana ändamål, varom här är fråga.

Vad angår skogssakkunnigas förslag om understödjande av grundförbättrande åtgärder inom skogsbruket vill jag först beträffande produktionsbefrämjande arbeten å domänverkets skogar erinra om att Kungl. Maj:t den 23 december 1932, i samband med fastställande av generalförslag angående driftkostnader för domänverket under 1933, bemyndigat domänstyrelsen att ur förnyelsefonden för återväxtkostnader m. m. disponera — utöver av styrelsen ifrågasatt belopp av 3,063,100 kronor för vissa av styrelsen angivna skogsvårdande arbeten — ytterligare 1,000,000 kronor, i den mån lämpliga sådana arbeten utöver de redan inventerade kunde uppbringas. Jag erinrar vidare om att riksdagen sedan några år tillbaka för utförande av grundförbättrande åtgärder å enskildas skogar anvisat betydande belopp i särskilda anslag, nämligen statens skogsutdikningsanslag, anvisat första gången för budgetåret 1927/1928, statens skogsodlingsanslag, anvisat första gången för budgetåret 1930/1931, samt anslaget till understödjande av vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar, hittills anvisat allenast för budgetåret 1932/1933. I årets statsverksproposition har föreslagits anvisande för budgetåret 1933/1934 av för statens skogsutdikningsanslag 750,000 kronor, för statens skogsod-

lingsanslag 350,000 kronor och för anslaget till understödjande av vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar 3,500,000 kronor, eller sålunda för angivna ändamål tillhopa 4,600,000 kronor.

De av Kungl. Maj:t för skogsvårdande åtgärder å enskildas skogar för nästa budgetår sålunda föreslagna beloppen, vilka för övrigt överstiga vad skogssakkunniga i sådant hänseende ifrågasatt, synas mig vara fullt tillräckliga för att tillgodose uppkommande behov av statsunderstöd för ändamålet. Det torde enligt vad jag inhämtat knappast vara sannolikt, att ytterligare anvisade medel skulle kunna tagas i bruk.

Beträffande den av de sakkunniga framlagda 30-årsplanen för vidtagande av grundförbättrande åtgärder vill jag endast uttala, att det synes mig vara lämpligast, att anslagsfrågan, såsom hittills, prövas särskilt för varje budgetår.

Det av skogssakkunniga framförda förslaget om sammanslagning av de olika anslagen för nu ifrågavarande ändamål samt de framkomna förslagen om vissa ändringar i bidragsvillkoren torde ej lämpligen böra nu upptagas till avgörande. Beträffande anslaget till understödjande av vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar har i årets statsverksproposition föreslagits sådan jämkning av de för bidrag från detta anslag för närvarande gällande bestämmelserna, att de särskilt från norrlandshåll nu framställda önskemålen därigenom i viss mån torde tillgodoses. I sammanhang med centralrådets framställningar i fråga om medelsbehovet för budgetåret 1934/1935 böra emellertid berörda önskemål göras till föremål för övervägande.

Den av skogssakkunniga väckta frågan om understöd till förbättringar av skogsbrukets transportleder torde, såsom centralrådet förordnat, böra göras till föremål för närmare utredning. Jag kommer senare att härom framställa förslag liksom om igångsättande av utredningen angående anordnandet av vidgad statlig forskningsverksamhet för ett bättre tillgodogörande av skogsprodukterna.

Vad skogssakkunniga anfört i fråga om vissa i jorddelningslagen och lagen om bolags fastighetsförvärv upptagna bestämmelser synes mig ej påkalla någon åtgärds vidtagande.

9. Medelsbehovet.

I det föregående har jag beräknat medelsbehovet för här avsedda ändamål på följande sätt:

a) vissa omändringsarbeten å värmeanläggningar m. m. kronor	75,000
b) bidrag till täckande av merkostnader vid användning av inhemskt vedbränsle	» 170,000
c) rådgivande och kontrollerande verksamhet m. m. för vedeldningens befrämjande	» 130,000

d) anläggning av fabriker för brikettering av träkol ..	kronor	150,000
e) diverse åtgärder på skogshushållningens område ..	»	250,000
f) ytterligare kapitalökning för lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift	»	300,000
		Summa kronor 1,075,000.

Det synes mig lämpligt, att de under a), d) och e) angivna beloppen, tillhopa 475,000 kronor, äskas såsom ett gemensamt anslag att användas i huvudsaklig överensstämmelse med av mig tillstyrkta grunder för ernående av ökad användning av inhemska skogsprodukter och vidtagande i övrigt av åtgärder på skogshushållningens område. Jag erinrar, att i statsverkspropositionen under Utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, för ifrågavarande ändamål preliminärt beräknats ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

De under b) och c) upptagna beloppen å respektive 170,000 och 130,000 kronor torde böra anvisas av skattemedel och uppföras såsom särskilda anslag under nionde huvudtiteln, avdelningen Skogsväsendet. Under nämnda huvudtitel har i statsverkspropositionen icke beräknats något anslagsbelopp för ändamålet. Efter samråd med chefen för finansdepartementet föreslår jag, att täckning för dessa anslag beredes sålunda, att erforderligt belopp tages i anspråk av norrländska nyodlingsfonden och tillföres den i riksstatsförslaget uppförda titeln för i anspråk tagna kapitaltillgångar av statens produktiva fonder. Förslag härutinnan torde komma att framdeles anmälas av chefen för finansdepartementet.

Vad slutligen angår avsättningen till lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift må erinras, att i statsverkspropositionen under Utgifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder, för kapitalökning å fonden upptagits ett reservationsanslag av 200,000 kronor, att utgå av låne-medel. I anslutning till vad jag i det föregående yttrat torde detta anslag böra höjas till 500,000 kronor. Kungl. Maj:t torde alltså nu böra, med ändring av vad i statsverkspropositionen föreslagits, under samma rubrik äska ett reservationsanslag för kapitalökning å fonden av 500,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) under nionde huvudtiteln, avdelningen Skogsväsendet, för budgetåret 1933/1934 anvisa

a) till bidrag till täckande av merkostnader vid användning av inhemskt vedbränsle ett extra reservationsanslag av kronor 170,000.

b) till rådgivande och kontrollerande verksamhet m. m. för vedeldningens befrämjande ett extra anslag av kronor 130,000;

2) med ändring av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubriken Utgifter för kapitalökning, bil. 5, punkten 8, framlagda förslag, för budgetåret 1933/1934 under Utgifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder, såsom kapitalökning för lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift anvisa ett reservationsanslag av kronor 500,000, att utgå av lånemedel;

3) för budgetåret 1933/1934 under Utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket, till vissa åtgärder på skogshushållningens område m. m. anvisa ett reservationsanslag av kronor 475,000, att utgå av lånemedel.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.